

2023
16.06.2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

**КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА
МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Головченко Єлизавета Максимівна
(студентка групи ПВ-4)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 4
від 24.05.2023
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
ст. викл. Біляк Т.О.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Бужимська К. О.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2023

Анотація

Головченко Є.М. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 »Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління фінансовою стійкістю підприємства та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансовою стійкістю, типи фінансової стійкості, фінансовий стан підприємства, концепція управління.

Annotation

Golovchenko E.M. Management of the financial stability of the enterprise. Manuscript.

The bachelor's qualification work is submitted for the Bachelor's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock exchange activity". Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

In the bachelor's qualification work, the peculiarities of managing the financial stability of the enterprise were considered and the directions for improvement of the relevant process were determined.

Key words: financial stability, management of financial stability, types of financial stability, financial state of the enterprise, concept of management.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства.....	6
1.2. Економічний механізм управління фінансовою стійкістю підприємства.....	16
1.3. Методичні засади аналізу фінансової стійкості підприємства.....	29
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління фінансовою стійкістю підприємства.....	35
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРАТ «НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД».....	45
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	45
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ПрАТ «Новоград- Волинський хлібозавод».....	54
2.3. Оцінка системи управління фінансовою стійкістю підприємства..	64
2.4. Напрями підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства.....	72
Висновки до розділу 2.....	84
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	97

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасного функціонування ринку для підприємств важливо мати збалансований фінансовий стан, який забезпечує фінансову стійкість. При здійсненні діяльності на підприємстві відбувається відволікання фінансових ресурсів, внаслідок чого у короткостроковому періоді фінансова стійкість завжди знижується. Основним завданням, яке постає перед підприємством, є найшвидше відновлення показників фінансової стійкості до попередніх з наступним їх покращанням. Основою забезпечення фінансової стійкості є наявність адекватної методики її оцінювання. Проте представлені у наукових джерелах підходи та методи оцінювання фінансової стійкості підприємств дуже різняться, наразі чіткої однозначної універсальної методики не представлено.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У загальному вигляді теорія фінансової стійкості економічних систем є достатньо розвиненою і представленою роботами таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Р. Адамс, Е. Альтман, О. Ареф'єв, Д. Бесант, В. Василенко, В. Гросул, Е. Дж. Долан, С. Єлецьких, В. Іванов, І. Кононова, Й. Шумпетер та багатьох інших. Стійкість економічних систем різних рівнів є основою їх динамічного розвитку в мінливому середовищі. Підприємство являє собою мінімальну економічну систему. У той же час воно є основним елементом і «стабілізатором» економіки. Незважаючи на це, питання оцінювання та забезпечення фінансової стійкості підприємств залишається, на нашу думку, недостатньо розкритим і потребує подальшого дослідження, а існуючі методики оцінювання – уточнення та доопрацювання.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та

подальший розвиток теоретико-методичних засад управління фінансовою стійкістю підприємства, а також визначення резервів підвищення фінансової стійкості ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити економічну сутність фінансової стійкості підприємства;
- узагальнити економічний механізм управління фінансовою стійкістю підприємства;
- охарактеризувати методичні засади аналізу фінансової стійкості підприємства;
- дослідити нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління фінансовою стійкістю підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану;
- оцінити систему управління фінансовою стійкістю підприємства;
- навести напрями підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади управління фінансовою стійкістю підприємства.

Методи дослідження. Для вирішення завдань роботи використані наступні методи дослідження: понятійно-категоріальний аналіз – при дослідженні поняття «фінансова стійкість підприємства»; аналітичний метод – для теоретичного узагальнення наукових концепцій фінансового аналізу; метод експертних оцінок – для побудови матриці порівняння коефіцієнтів впливу на оцінку фінансової стійкості та визначення їх пріоритетності; метод індукції та дедукції – при дослідженні теоретико-методологічних засад, що базується на принципах економічної теорії; метод порівняння – для дослідження коефіцієнтів впливу на фінансовий стан підприємства та оцінки їх значущості тощо.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності досліджуваного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення фінансової стійкості підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 96 сторінках друкованого тексту. Робота містить 26 таблиць та 9 рисунків. Список використаних джерел налічує 72 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства

Сучасне економічне середовище України знаходиться в кризовому стані, що стало наслідком передусім зовнішніх тригерів – повномасштабної військової агресії з боку РФ, що спричинила «... стрімке зниження економічної активності та падіння доходів населення, рекордне зростання дефіциту бюджету та критичну залежність економіки України від міжнародної допомоги» [62].

У цих умовах надважливого значення набуває формування ефективного механізму забезпечення фінансової стійкості на рівні окремого підприємства як фундаменту забезпечення стійкості економічного сектора країни в цілому. Слід зазначити, що в його основі лежить відповідний аналітичний інструментарій, що формує необхідне інформаційне підґрунтя для формування управлінських заходів щодо підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Категорія фінансової стійкості широко використовується в економічних науках і пов'язана з вивченням механізмів функціонування складних економічних систем, до яких належать і підприємства. У кризовий період, що спостерігається в економіці України зараз, питання забезпечення економічної стійкості постають надзвичайно гостро. Незважаючи на те, що концепція економічної стійкості підприємства як економічного суб'єкта мікрорівня привертає увагу дослідників вже протягом багатьох років, є достатньо широко представленою в науковій літературі, вона має дуже неоднозначну формалізацію.

Фінансова стійкість характеризує стан підприємства ефективно вести

свою економічну діяльність протягом певного часу. В загальному визначенні, фінансова стійкість – це такий стан підприємства, при якому забезпечується висока ефективність функціонування на ринку, яка виключає ризики банкрутства. При цьому підприємство має збалансовану структуру капіталу, високу ліквідність та платоспроможність, достатні обсяги запасів, великий запас фінансової стійкості та невисокі ділові та фінансові ризики. Опосередковано фінансову стійкість можна також розуміти і як здатність підприємства підтримувати в довгостроковій перспективі конкурентоспроможний рівень ключових економічних параметрів, таких як прибуток, витрати, обсяги продажів [65].

Проте необхідно зазначити, що поняття інноваційність та фінансова стійкість в певній мірі суперечать один одному. При впровадженні інновацій на підприємстві відбувається відволікання фінансових ресурсів, внаслідок чого у короткостроковому періоді фінансова стійкість завжди знижується. Інноваційно-активне підприємство не може бути завжди фінансово стійким через великі затрати на розробку, придбання, впровадження інновацій. Самі ж інновації мають вплив на собівартість продукції, попит та конкурентоспроможність на ринку, а також в цілому на управлінську, виробничу, організаційну діяльність підприємства. Тому при впровадженні інновацій на підприємстві гостро постає завдання оцінювання фінансової стійкості та, у разі її надмірного зниження, найшвидше відновлення показників до попереднього або вищого рівня.

Нижче нами узагальнено підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства (табл. 1.1).

На нашу думку, найбільш влучним визначенням, що описує сутність поняття фінансової стійкості, є визначення, надане Н. Мамонтовою, коли фінансова стійкість розглядається як такий стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації

продукції» [40].

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття фінансової стійкості підприємства

Автори	Визначення
Л. Костирко	Фінансова стійкість – це інтегральна характеристика здатності підприємства як системи трансформувати фінансові ресурси з максимальною економічною вигодою і мінімальним ризиком
Н. Мамонтова	Фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції
О. Павловська, Т. Фролова	Фінансова стійкість – відображення стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції
В. Плиса, І. Приймак	Фінансова стійкість – це спроможність підприємства функціонувати протягом тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження та виплату грошових коштів
Г. Савицька	Фінансова стійкість – це здатність функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу балансу в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість
О. Терещенко	Фінансова стійкість – це показник, який передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань

Джерело: [35, с. 95]

Забезпечення фінансової стійкості підприємства та її оцінювання вимагає чіткої формалізації цього поняття та систематизації факторів впливу, адже саме вони є тими об'єктами, на які за допомогою інструментарію оцінки, регулювання та контролю чинять вплив суб'єкти, відповідальні за підтримання фінансової стійкості на оптимальному для підприємства рівні.

За результатами дослідження встановлено, що до визначення поняття «фінансова стійкість підприємства» використовують декілька підходів, які в узагальненому вигляді представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Узагальнення підходів до визначення поняття «фінансова стійкість»

Джерело: [62, с. 25]

На основі проведеного аналізу наукових підходів [4; 12; 39; 41; 60; 62] зроблено висновок: по-перше, фінансову стійкість підприємства необхідно розглядати комплексно (як здатність, спроможність, стан та сукупність певних ознак), враховуючи її зв'язки із зовнішнім середовищем та

інтересами груп економічного впливу; по-друге, розгляд сутності фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати з позицій макро- та мікроекономічного підходів.

Макроекономічний підхід робить акцент на пов'язаності та синергетичному ефекті впливу окремих підприємств та зовнішнього середовища як на фінансову стійкість економічної системи, так і на фінансову стійкість окремого підприємства.

Фінансова стійкість підприємства за мікроекономічним підходом розглядається як спроможність окремих підприємств підтримувати кредитоспроможність, платоспроможність та ліквідність на рівні, необхідному для безперебійної діяльності та здатності генерувати прибуток, а критерієм оцінювання при цьому, як правило, виступають значення відповідних показників [35].

Базуючись на зазначеному, було встановлено, що, з одного боку, фінансову стійкість підприємства необхідно розглядати як об'єкт менеджменту, який необхідно оцінювати, регулювати та контролювати, з іншого боку, фінансова стійкість підприємства – це фундаментальний параметр функціонування підприємства, без якого неможливий його стабільний розвиток.

При цьому безперечним є твердження, що характеристики фінансової стійкості підприємства є цільовими індикаторами при формуванні стратегічних планів діяльності підприємства, зокрема при використанні в менеджменті системи збалансованих показників (Balanced Scorecard Concept – BSC) [62].

При розгляді цього постулату доцільно погодитися з твердженням І. Приймак, що фінансову стійкість підприємства «... не можна розглядати як головну мету діяльності ділової одиниці, оскільки досягнення належного рівня фінансової стійкості підприємства буде пов'язане з відмовою від ризикових проєктів, нововведень та додаткового залучення позикових коштів, що, зрештою, може спричинити до занепаду цієї одиниці» [21].

Отже, враховуючи всю складність фінансової стійкості підприємства як об'єкта оцінювання та управління, дане поняття доцільно розглядати так, як представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Специфіка фінансової стійкості підприємства у структурі механізму оцінювання та управління

Джерело: [62, с. 26]

Основою формування поточного та перспективного рівня фінансової стійкості підприємства є фактори, що можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на її рівень, та визначають умови, в яких підприємство здійснює свою діяльність. Систематизоване вивчення факторів, які визначають фінансової стійкості підприємства, повинно здійснюватися на постійній основі, адже з розвитком соціоекономічних та технологічних процесів виникають нові фактори, можливості та загрози, що змінюють її рівень та потребують постійного моніторингу. За результатами проведеного дослідження встановлено, що структуризація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства за місцем виникнення з поділом на зовнішні та внутрішні має важливе значення для обґрунтування системи управлінських

впливів на фінансовий стан підприємства.

Важливість виокремлення зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства зумовлена необхідністю визначення меж регулювання та управління нею. Це є наслідком того, що при безпосередньому впливі саме зовнішнє середовище визначає систему умов та факторів, що впливають на підприємство, а також ті форми та результати його діяльності, що формуються у процесі реалізації відносин з клієнтами, контрагентами та кредиторами. Водночас виникнення, напрям та ступінь впливу, інтенсивність прояву зовнішніх факторів частково або повністю не залежить від діяльності окремого підприємства, оскільки вони є результатом впливу надсистеми вищого рівня. Вивчивши розробки науковців з цієї тематики, вважаємо, що зовнішні фактори фінансової стійкості підприємства слід додатково поділяти на фактори прямого та опосередкованого впливу [62].

Фактори опосередкованого впливу включають всі ті, що не мають безпосереднього й негайного впливу на фінансову стійкість підприємства, проте саме вони в довгостроковій перспективі можуть визначати її рівень, і обов'язково мають враховуватись при розробці планів та бізнес-стратегії підприємства, бути ідентифіковані та оцінені. При цьому в процесі їх дослідження доцільно спиратися на результати застосування прогностичного інструментарію. Слід підкреслити, що фактори цієї групи є складними, не входять до групи керованих та контрольованих, відповідно, в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства мають бути сформовані відповідні адаптивні механізми, що дозволять нівелювати їх реальний та потенційний деструктивний вплив.

Фактори опосередкованого впливу згруповано з поділом на групи економічних, ринкових, фінансових, соціально-демографічних, політико-правових, технологічних та загальних, як це схематично зображено на рис. 1.3.

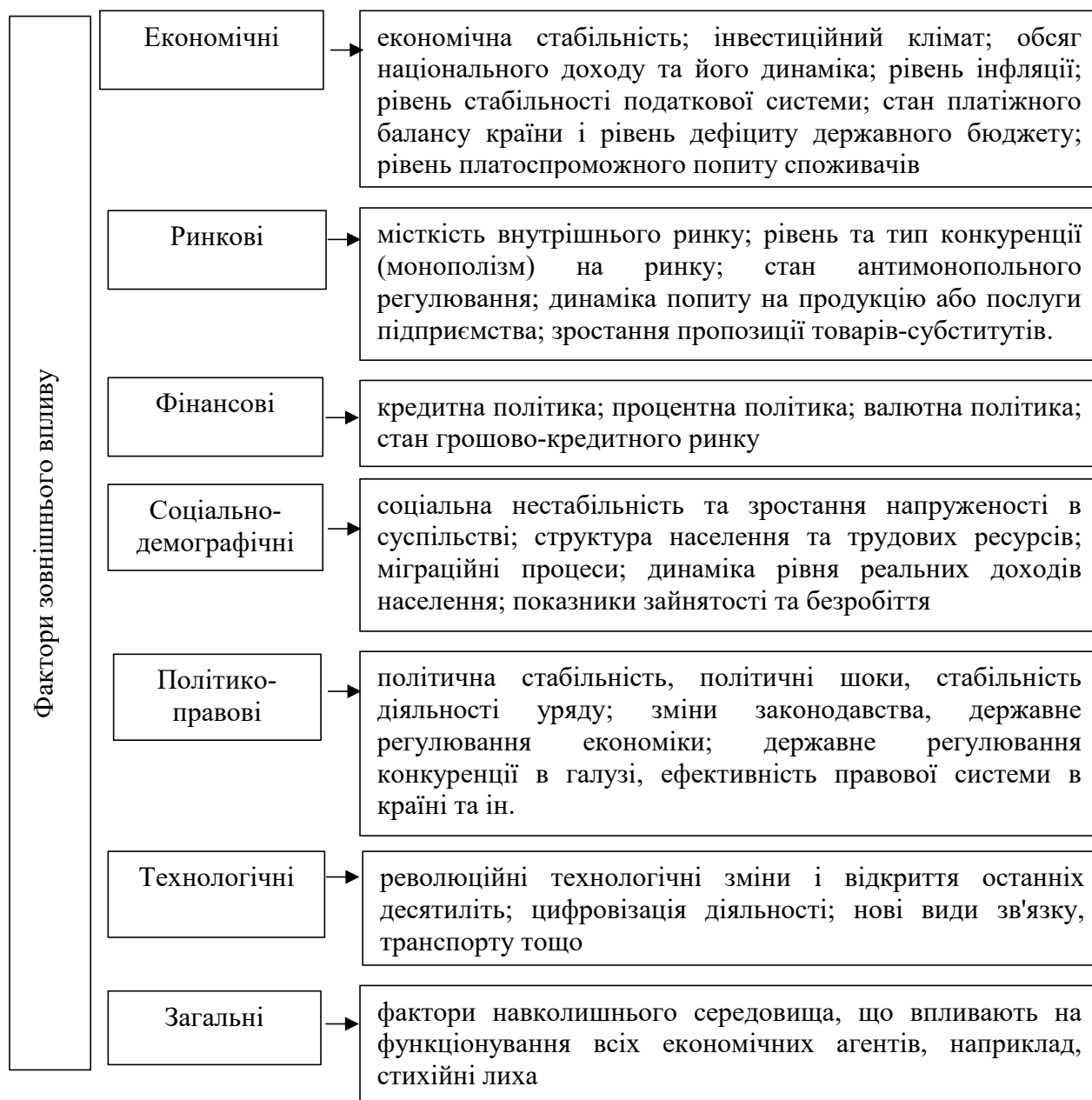

Рис. 1.3. Опосередковані фактори зовнішнього впливу на фінансову стійкість підприємства

Джерело: [62, с. 27]

До групи зовнішніх факторів прямого впливу на фінансову стійкість підприємства (рис. 1.4) запропоновано включити економічні відносини підприємства з постачальниками, споживачами, конкурентами та державою в особі суб'єктів державного регулювання, оскільки саме вони безпосередньо впливають на його діяльність та визначають конкурентоспроможність на ринку, фінансовий стан та фінансову стійкість.

Рис. 1.4. Зовнішні прямі фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Джерело: [62, с. 28]

На відміну від попередньої групи, зовнішні фактори прямого впливу мають частково керований та контрольований характер, що має бути враховано при виборі аналітичного інструментарію та формуванні механізмів регулювання та управління. Склад внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства науковцями також однозначно не сформований.

Ми вважаємо, що при їх систематизації доцільно базуватись на

кількісних критеріальних ознаках фінансової стійкості підприємства та саме в розрізі них визначати внутрішні фактори впливу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Група		Характеристика
Фінансові	Капітальні	– спроможність власників капіталізувати підприємство; здатність менеджерів генерувати прибуток, що спрямовується на поповнення капіталу; розмір статутного капіталу; реальна вартість наявних економічних ресурсів і капіталу в перспективі; формування різного виду резервів капіталу
	Якості ресурсів	– спроможність менеджменту позичати кошти з необхідними параметрами (строковість, вартість, види валют), незалежно від стану економіки країни в цілому та окремих сегментів фінансового ринку; оптимальна частка позикового капіталу
	Якості активів	– спроможність менеджменту ефективно формувати активи; ефективна структура активів
	Ліквідність	– спроможність менеджменту забезпечувати фінансову рівновагу та збалансованість вхідних і вихідних грошових потоків
	Рентабельність	– спроможність менеджменту забезпечувати ефективне управління доходами та витратами для формування планового рівня рентабельності; структура та динаміка доходів і витрат; реальні можливості компенсації витрат та доходів майбутніх періодів
	Рівень ризиків	– спроможність менеджменту забезпечувати ефективне управління ризиками, незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів
нефінансові	Організаційно-структурні	– адекватність структури виробництва, збуту, управління та контролю обраній стратегії розвитку та ринковій кон'юнктурі; – корпоративна культура; – ділова репутація підприємства; – кваліфікованість персоналу та ефективність систем підвищення її рівня відповідно до змін зовнішнього середовища; – рівень інтелектуального капіталу підприємства
	Виробничо-технологічні	– забезпеченість інформаційно-аналітичної і технологічної підтримки управління; – рівень технічної оснащеності та технологічного розвитку; – рівень інвестиційно-інноваційної діяльності; – рівень енергоефективності виробництва; – рівень впровадження сучасних цифрових технологій.

Джерело: [62, с. 29]

Отже, фінансову стійкість підприємства визначено як динамічну інтегральну характеристику, що характеризує спроможність підприємства як системи трансформувати ресурси та ризики, повноцінно виконувати свої функції, що розглядається як об'єкт управлінського впливу та компонент цільової підсистеми менеджменту.

Узагальнення підходів науковців до класифікації факторів фінансової стійкості підприємства в сучасній економічній літературі дозволило їх структурувати на зовнішні (прямі та опосередковані) та внутрішні, та встановити, що їх необхідно розглядати у комплексі як єдину систему, що дозволить підвищити ефективність процесів забезпечення фінансової стійкості підприємства в сучасному економічному середовищі.

1.2. Економічний механізм управління фінансовою стійкістю підприємства

Умовою стійкого розвитку підприємства в цілому є його ефективна господарська діяльність, спрямована на забезпечення стабільності, розвитку й досягнення визначених цілей.

Безперечно, управління фінансовою стійкістю підприємства насамперед пов'язане з управлінням капіталом підприємства, проте принцип системності, котрий широко використовується в ході здійснення фінансового аналізу, управління фінансовою стійкістю підприємства поєднує в собі і управлінням доходами та витратами, і рухом активів, і управління грошових потоків та іншими аспектами діяльності підприємства [22].

Тому, саме система управління фінансовою стійкістю підприємства є головною ланкою всієї діяльності, а так як на сьогоднішній день в умовах кризи і соціально-політичної нестабільності підприємствам важко тримати рівень фінансової стійкості, то визначення механізму управління нею є досить актуальним питанням.

Важливою передумовою забезпечення фінансової безпеки підприємства є якісний фінансовий менеджмент, що являє собою систему, яка складається з комплексу дій, принципів, методів розробки та реалізації управлінських рішень. Ефективне фінансове управління дозволяє формувати ресурсний, виробничий, фінансовий, кадровий, технологічний, інноваційний

потенціал та забезпечувати необхідний рівень кредитоспроможності підприємства і стабільний економічний розвиток в стратегічній перспективі. Отже, особливе значення в сучасних умовах повинно приділятися забезпеченню фінансової стійкості, що можливо за умов впровадження стратегічних підходів до управління підприємством. Актуальним напрямом сталого функціонування суб'єктів господарювання є розробка дієвого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Для визначення поняття механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, необхідно дослідити та дати чітке трактування таким дефініціям, як «механізм управління підприємством» та «фінансова стійкість підприємства».

Отже, фінансова стійкість підприємства є якісною характеристикою його фінансового стану і характеризується як здатність підприємства ефективно функціонувати та розвиватися, відзначається достатнім рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами та ефективністю управління ними, що забезпечує його платоспроможність, прибутковість та рентабельність. Умовою життєдіяльності й основою стабільності стану підприємства в ринковій економіці є його стійкість [24].

Очевидно, що ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства можливе лише у випадку, коли в процесі дослідження чітко визначені об'єкт, суб'єкт, мета та завдання управління, які виступають опорними конструкціями подальших управлінських дій. Розкриття сутності суб'єкта та об'єкта системи управління з позицій відповідно керуючої та керованої підсистеми наголошують на наявності тісного взаємозв'язку між суб'єктом та об'єктом управлінської системи. З одної сторони, суб'єкт управління через наперед визначені заходи, засоби та інструменти впливає на об'єкт регулювання, створюючи, таким чином, умови для корекції фінансово-економічних процесів та значень показників фінансової стійкості. З іншої сторони, суб'єкт є залежним від об'єкта, адже його керуючі функції та можливості залежать від останнього. До об'єктів управління фінансовою стійкістю належать чинники, які визначають розвиток фінансово-

економічних процесів підприємства, можуть стимулювати або дезактивувати стійкість його економічної системи. В той час як до суб'єктів управління – відповідні створені служби підприємства (відділи фінансово-економічного планування та управління, аудиту фінансової діяльності та ін.) або окремі фахівці, в посадові інструкції яких включений обов'язок проведення фінансово-економічного аналізу господарської діяльності та прийняття відповідних управлінських рішень [23].

Таким чином, на основі опрацювання й узагальнення матеріалу управління фінансовою стійкістю підприємств виокремлено основні особливості. Управління фінансовою стійкістю характеризується множиною станів, що визначається набором ресурсів, елементів і процесів, що відбуваються, а також ефективністю їх використання й організованістю зв'язків між ними. Це потребує постійного пошуку максимальної відповідності процесів та елементів системи один одному. Інакше кажучи, зміни процесів, що відбуваються в системі, суб'єкт управління повинен відстежити і внести відповідні зміни в структуру і склад елементів системи для забезпечення фінансової стійкості. Разом з тим, процеси в системі мають бути узгоджені з процесами в зовнішньому середовищі існування системи, саме механізм узгодження процесів і формує її адаптивні властивості, що нерозривно пов'язані із фінансовою стійкістю. Процеси зовнішнього середовища безпосередньо впливають на умови функціонування й розвитку сільськогосподарського підприємства як з позиції їх складу, так і з позиції взаємодії між елементами середовища [28].

Управління фінансовою стійкістю буде визначатися тим, наскільки зовнішні процеси будуть впливати на внутрішні процеси системи. Тому завдання підтримання фінансової стійкості полягає в тому, щоб використати складну взаємозумовленість і взаємозалежність елементів і процесів системи, що призводять до підвищення рухливості й динамізму всіх процесів, запустити механізми самоорганізації і вивести систему на траєкторію стійкого функціонування й розвитку у вибраному напрямку. У цих умовах

значну роль відіграє побудована система управління фінансовою стійкістю, а саме засоби управлінських впливів, здатні забезпечити існування сільськогосподарського підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища й функціонування механізмів адаптації та самоорганізації [29].

Управління фінансовою стійкістю підприємств різного рівня є процесним управлінням, що являє собою набір взаємозв'язаних дій і рішень, спрямованих на досягнення максимально стійкого стану підприємства або можливості переходу до якісно нового стану при ефективному використанні наявних ресурсів для досягнення цього стану шляхом формування компенсаторних механізмів протидії впливам зовнішнього середовища.

Таким чином, управління фінансовою стійкістю підприємства має здійснюватися на основі дослідження факторів зовнішнього середовища, складових і потенціалу фінансової стійкості підприємства з урахуванням принципів управління функціонуванням і розвитком підприємства, поставлених цілей, результатів комплексної діагностики рівня фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства. На основі цього можна забезпечити ефективне управління, спрямоване на досягнення стійкого функціонування й розвитку підприємства.

При формуванні механізмів управління фінансовою стійкістю підприємства концептуально важливими є такі положення:

1. Економічний розвиток підприємства визначається параметрами його фінансової стійкості і найбільш вагомими характеристиками. У цьому випадку формується загальна стратегія розвитку підприємства, спрямована на підтримку його стійкого стану.

2. Забезпечення фінансової стійкості підприємства повинно ґрунтуватися на правилі максимізації ефекту при мінімізації витрат, тобто пошуком компромісу між економічним розвитком підприємства і витратами внутрішніх ресурсів для забезпечення цього розвитку [32].

Етап аналізу фінансової стійкості підприємства ґрунтується на таких загальних методологічних принципах:

- упорядкований опис елементів та об'єктів підприємства на основі їх класифікації;
- функціональний аналіз – вивчення елементів та об'єктів підприємства виходячи з основних функцій, які вони виконують у межах системи, що досліджується;
- причиново-наслідковий аналіз, що дає можливість дослідити взаємозв'язок елементів та об'єктів підприємства у впорядкованій сукупності та їх вплив на фінансову стійкість функціонування підприємства;
- системний аналіз, спрямований на одержання цілісної картини стану, властивостей підприємства та його розвитку в цілому [33].

Побудова системи показників аналізу фінансової стійкості підприємства має відповідати таким вимогам:

- комплексність – при виборі показників, що характеризують фінансову стійкість, має бути реалізоване правило всебічної характеристики стійкості функціонування підприємства;
- системність – вибрані показники повинні характеризувати об'єкт дослідження як систему і мати впорядковану структуру (показники мають відображати ступінь реалізованості функцій системи, що досліджується);
- репрезентативність – наявність достатньої кількості показників для загальної характеристики фінансової стійкості функціонування підприємства за умови відсутності дублювання;
- достовірність забезпечується використанням надійних джерел і методик одержання інформації;
- порівнянність забезпечується застосуванням єдиних методик спостереження інформації і використання звітності;
- можливість одержання необхідної інформації для розрахунку вихідних показників з наявної статистичної звітності [36].

Ресурсна компонента також забезпечує процес руху ресурсів на підприємстві, формує, відновлює та утилізує їх. Інформаційне забезпечення є однією з найважливіших забезпечувальних функцій системи управління

фінансовою стійкістю. Якість інформації, яка надходить до підприємства й обробляється в інформаційній компоненті, є визначальним фактором обґрунтованості рішень, що приймаються при управлінні фінансовою стійкістю. Інформаційна компонента забезпечує основні процеси обміну інформацією, її кодування, вибір каналу передачі, передавання й декодування. Також ця компонента є «фільтром» інформації, що надходить до системи управління. При проектуванні компоненти інформаційного забезпечення мають бути виконані основні вимоги до якості інформації, що надходить до системи: своєчасність, достовірність, достатність, надійність, коректність, висока швидкість збирання, оброблення й передавання, актуальність та адресність [38].

Останньою компонентою забезпечувальної підсистеми є компонента правового забезпечення. Без якісного правового забезпечення за цими напрямками якісне й ефективне функціонування системи управління фінансовою стійкістю є неможливим. Головними підсистемами системи управління фінансовою стійкістю є керована й керувальна підсистеми. Будь-яке підприємство є єдністю цих двох підсистем. Керована підсистема являє собою набір керувальних компонент, що забезпечують процес стійкого функціонування підприємства. Керована підсистема складається з компонент стратегічного й тактичного управління фінансовою стійкістю підприємства, адаптивного управління й самоорганізації. Керувальна підсистема являє собою суб'єкт управління, тобто сукупність органів управління підприємством, що здійснюють цілеспрямовані управлінські впливи на керовану підсистему й забезпечують фінансову стійкість функціонування підприємства [41].

Керувальна підсистема складається з семи компонент: компонент розроблення раціональних управлінських рішень, оперативного управління реалізацією рішень, планування, аналізу, обліку, мотивації і контролю за управлінськими рішеннями. Головною компонентою керувальної підсистеми є компонента розроблення раціональних управлінських рішень, яка являє

собою основу керувальної підсистеми. Робота в кожній наступній компоненті, нехай це планування чи контроль, починається з розроблення управлінського рішення, а закінчується оформленням рішення.

Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта господарювання (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: [32]

Ефективне управління фінансовою стійкістю дає змогу підприємству адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Для цього необхідна

побудова механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства з метою організації ефективної системи взаємодії всіх елементів, які беруть участь у процесі управління фінансовою стійкістю підприємства.

Механізм забезпечення фінансової стійкості слід визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дозволяє підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [32].

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства можна представити у вигляді послідовності пов'язаних між собою етапів (рис. 1.6).

Спільним для кожного етапу розробки механізму управління фінансовою стійкістю є використання інструментів управління фінансовою стійкістю підприємства, тому при розробці схеми механізму управління доцільно було б вказати для кожного етапу процесу управління конкретний набір інструментарію, що може бути використаний. Сьогодні на підприємствах промисловості однією з головних проблем є відсутність цілісної стратегії, спрямованої на забезпечення стійкості фінансової і господарської діяльності підприємства та стійкого розвитку у перспективі.

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно має перевагу перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в одержанні кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Нарешті, воно не вступає в конфлікт із державою і суспільством, тому що виплачує вчасно податки в бюджет, внески в соціальні фонди, заробітну плату, а банкам гарантує повернення кредитів і сплату відсотків по них.

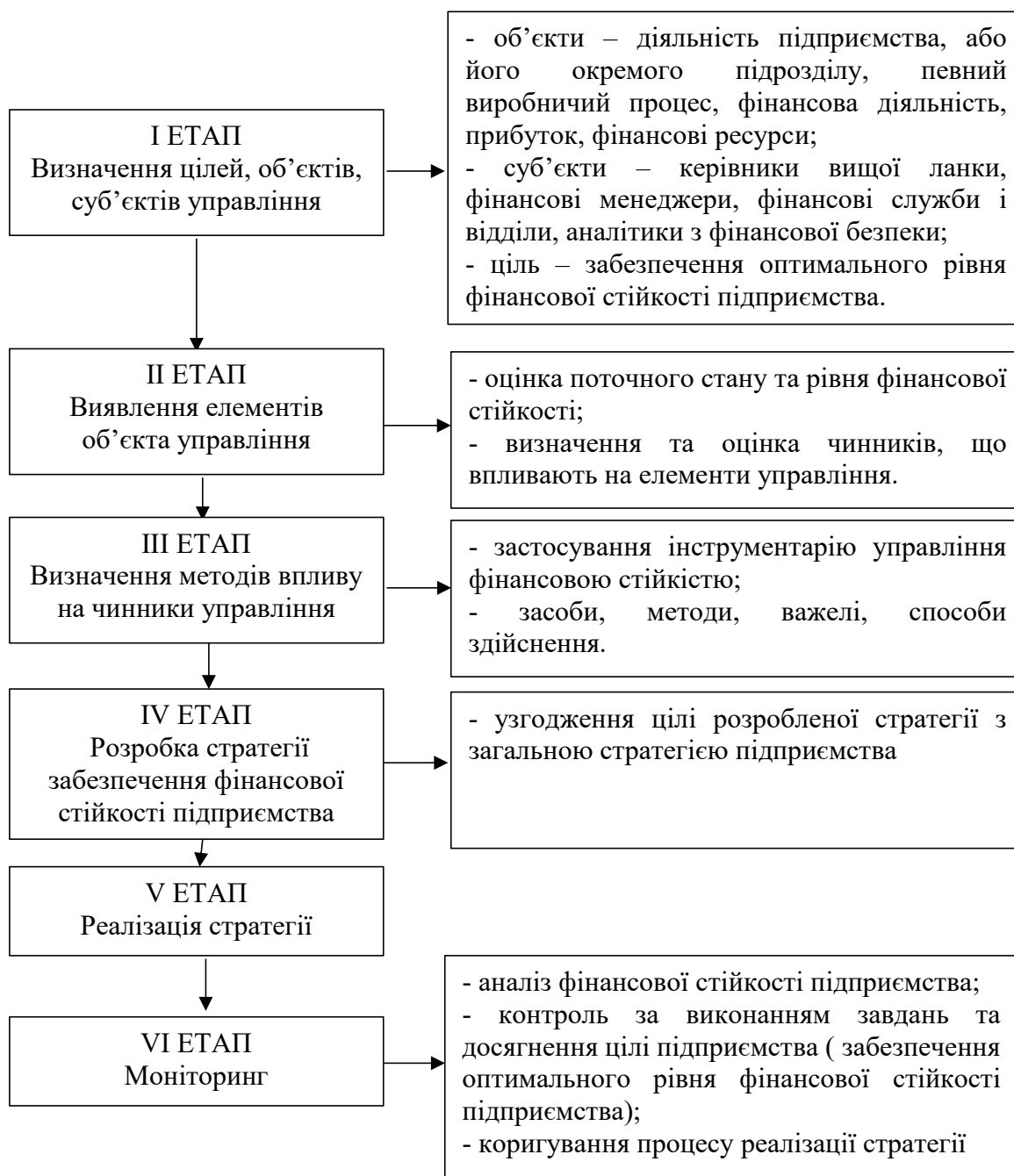

Рис. 1.6. Послідовність етапів розробки механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: [32]

Процес реалізації визначеної головної мети механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств повинен бути спрямований на вирішення основних цілей та задач (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Цілі та завдання управління фінансовою стійкістю підприємства

Тип цілі за пріоритетністю		Показники оцінки міри виконання цілі
основна	допоміжна	
Збалансованість активів та пасивів	Достатність власного капіталу	Наявність та обсяг власного оборотного капіталу, величина власних та прирівняних до них оборотних активів, рівень забезпеченості власними оборотними активами господарської діяльності.
	Гнучка структура капіталу	Рівень маневреності власних оборотних активів, рівень поточної забезпеченості господарської діяльності оборотними активами.
	Організація руху капіталу	Швидкість обороту поточних зобов'язань, в т.ч. кредиторської заборгованості з оплати праці та перед бюджетом, тривалість руху обороту сукупного капіталу.
	Забезпеченість власного капіталу для фінансування оборотних активів	Рівень поточної забезпеченості господарської діяльності оборотними активами, рівень забезпеченості власними оборотними активами господарської діяльності, коефіцієнти завантаження оборотних коштів, обсяг надлишку (нестачі) робочого, функціонуючого капіталу та загальних джерел формування запасів.
Збалансованість доходів і витрат	Достатній рівень рентабельності	Рентабельність сукупного капіталу, чиста рентабельність власного капіталу, визначення факторів впливу на рентабельність власного капіталу за моделлю фірми Ои Ропі
	Зміна структури витрато- місткості господарського процесу	Витратомісткість продукції, матеріало- та трудомісткість продукції, частка напівфабрикатів та імпоротної складової в вартості готової продукції.
	Збільшення обсягу товарообороту	Обсяг валової, готової, товарної та реалізованої продукції, тривалість операційного та фінансового циклів.
Збалансованість грошових потоків	Забезпечення платоспроможності та самофінансування	Поточна платоспроможність, коефіцієнт втрати (відновлення) платоспроможності, коефіцієнти поточної, швидкої та миттєвої ліквідності
	Зниження дебіторської заборгованості	Оптимальний розмір дебіторської заборгованості, середній період інкасації дебіторської заборгованості та «вік» простроченої заборгованості.
	Забезпечення кредитоспроможності	Коефіцієнти обслуговування фінансового боргу, показник достатності грошового потоку, коефіцієнти стійкого та внутрішнього економічного зростання.

Джерело: [32]

Таким чином, використання системи управління за цілями дозволяє фінансовому менеджменту більш ефективно розпізнавати наявні проблеми та розробляти заходи щодо їх усунення. Запропонована система цілей охоплює весь спектр проблем, пов'язаних з управлінням фінансовою стійкістю по суті, оскільки як виявлено раніше управління нею полягає не тільки в оптимізації

структури фінансових ресурсів, але й має забезпечити довгострокову ефективність використання наявних та потенційних ресурсів.

В економічній практиці розрізняють такі стратегії фінансово стійкого розвитку підприємств:

1. Активна стратегія фінансово стійкого розвитку підприємства формується під впливом значного потенціалу фінансової стійкості підприємства й ламінарного розвитку процесів зовнішнього середовища при його високій прогнозованості. У цих умовах підприємство майже не витрачає ресурсів на протистояння негативним факторам зовнішнього середовища, формуються висока додана вартість, ефективність і фінансова стійкість функціонування підприємства.

2. Помірна стратегія фінансово стійкого розвитку підприємства формується в умовах незначних збурень зовнішнього середовища, підприємство має всі необхідні ресурси й механізми для підтримки стійкого стану й розвитку.

3. Оборонна стратегія фінансово стійкого розвитку підприємства спрямована на захист стійкого стану, усі ресурси й механізми підприємства спрямовані на забезпечення адаптації до динамічних змін і значних впливів зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище можна охарактеризувати як мінливе, динамічно змінне, слабо прогнозоване, зі значною варіацією параметрів.

4. Залишкова стратегія фінансової стійкості підприємства формується в умовах значних збурень і високої невизначеності зовнішнього середовища, динамічних змін умов існування. У такому випадку стратегія спрямована на забезпечення активної адаптації і перехід до якісно нових станів існування або ліквідації підприємства.

5. Проміжна стратегія фінансової стійкості підприємства характеризується високою адаптацією до змін у зовнішньому середовищі, при цьому використовуються значні ресурси й механізми з метою досягнення стійкого стану або переходу до якісно нового стану. Специфіка проміжної

стратегії полягає в тому, що вона не розрахована на довгострокову перспективу підтримки стійкого функціонування підприємства, а забезпечує короткострокову адаптацію до змін зовнішнього середовища й дає змогу переходити від однієї стратегії до іншої.

6. Комбінована стратегія фінансової стійкості підприємства формується під впливом структурних безповоротних змін зовнішнього середовища і являє собою комбінацію двох або більше основних стратегій забезпечення фінансової стійкості функціонування підприємства. Рівень фінансової стійкості функціонування підприємства визначається обґрунтованим вибором стратегії забезпечення стійкості [33].

Для кожного стану підприємства рекомендовано окремий стратегічний набір (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Карта вибору стратегій забезпечення фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Характеристика стану фінансової стійкості підприємства	Вибір стратегії
1	Відносна фінансова стійкість підприємства. Некритичний рівень фінансової стійкості підприємства. Позитивні показники економічного зростання	Активна Помірна
2	Критичний стан фінансової стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства є низькою. Зниження темпів економічного зростання	Оборонна Проміжна
3	Стан стагнації підприємства. Фінансова стійкість підприємства є не вищою за середню. Економічного зростання немає	Оборонна Помірна Залишкова
4	Нестійкий стан підприємства. Підприємство перебуває в кризовому нестійкому стані. Економічного зростання немає	Залишкова Комбінована

Джерело: [32]

Таким чином, під час діагностики фінансової стійкості підприємства та управління нею треба враховувати такі особливості:

- практично всі параметри фінансової стійкості мають нелінійний характер;

- більшість підприємств мають динамічні елементи у своїй структурі;
- у більшості підприємств наявною є велика кількість зворотних зв'язків;
- підприємства мають структуру, що змінюється протягом часу, ці зміни постійно відбуваються під впливом зовнішнього середовища й механізму управління підприємство;
- під час моделювання фінансової стійкості складно передбачити банкрутство підприємств, оскільки більшість із них не мають горизонту існування.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що зараз нагальними проблемами, які необхідно вирішити під час моделювання фінансової стійкості підприємств, є: обґрунтований вибір показників для оцінювання фінансової стійкості підприємств різного рівня; дослідження негативних факторів, що впливають на фінансову стійкість функціонування підприємств; визначення меж фінансової стійкості підприємства, тобто дослідження потенціалу фінансової стійкості підприємства до збурень зовнішнього середовища; дослідження впливу імпульсних реакцій різного типу на стан фінансової стійкості підприємства, що змінюють траєкторію руху підприємства і мають варіабельний характер. Тому виникає необхідність у пошуку й аргументації меж безпечної зміни величин показників або області фінансової стійкості підприємства.

Отже, наведена послідовність етапів реалізації механізму управління фінансовою стійкістю є ефективною та може застосовуватись у реальних умовах господарювання. Розроблені заходи повинні забезпечити стабільність функціонування та розвитку підприємства, що характеризується постійним зростанням прибутку, збереженням платоспроможності й кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі. У процесі реалізації механізму управління фінансовою стійкістю застосовуються такі методи, як планування, оцінка та прогнозування. Виходячи із цього, напрямком подальших досліджень є

детальне вивчення зазначених методів та встановлення особливостей їх використання в процесі управління фінансовою стійкістю.

1.3. Методичні засади аналізу фінансової стійкості підприємства

Необхідність активізації інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств в умовах критичного ризику та обмежених фінансових ресурсів потребує значного підвищення ефективності управління фінансовою діяльністю цих підприємств. Одним із найважливіших напрямів вирішення цієї задачі є вдосконалення аналізу фінансового стану підприємств та методики оцінювання їх фінансової стійкості. Єдиної універсальної методики аналізу фінансового стану підприємств та визначення їх стійкості на сьогоднішній день не існує. Є різні погляди щодо підходів та напрямів аналізу фінансового стану підприємств. Основні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств можуть бути узагальненими наступним чином (табл. 1.5).

Методика оцінювання фінансової стійкості повинна дозволяти узагальнити показники за такими основними групами, які визначають фінансовий стан підприємства: джерела формування коштів та напрями їх розміщення; ступінь забезпеченості підприємства власними обіговими коштами; платоспроможність, що відображає можливість підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання; рівень ділової активності, який багато в чому залежить від оборотності оборотних засобів; отримані фінансові результати та загальну ефективність діяльності підприємства. Для інноваційно-активного підприємства методика також має враховувати: критерії та показники оцінки економічної ефективності інноваційного проекту; вплив інноваційної діяльності на ефективність підприємства; джерела та методи фінансування інноваційної діяльності. Ці групи показників є тісно пов'язаними між собою і лише в сукупності відображають

реальну картину фінансового стану інноваційно-активного підприємства.

Таблиця 1.5

Підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства

Назва підходу	Сутність підходу	Результат оцінки
Агрегатний підхід	Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості	Визначення типу фінансової стійкості
Коефіцієнтний підхід	Аналіз відносних показників фінансової стійкості та їх порівняння з нормативними значеннями	Визначення реального фінансового стану, слабких і сильних сторін діяльності підприємства
Маржинальний підхід	Розрахунок порогу рентабельності за допомогою поділу затрат на постійні і змінні та використання показника маржинального доходу	Визначення запасу фінансової стійкості
Бальний підхід	Додавання коефіцієнтів ліквідності до складу показників у бальній оцінці фінансової стійкості	Визначення класу фінансової стійкості
Балансовий підхід	Використання балансової моделі	Оцінка фінансової стійкості виходячи зі ступеня покриття запасів та основних засобів джерелами фінансування
Інтегральний підхід	Інтегральна оцінка ступеня фінансової стійкості з використанням загального показника зміни фінансової стійкості	Визначення ступеню фінансової стійкості та виявлення її динаміки
Факторний підхід	Проведення факторного аналізу фінансової стійкості, який включає в себе побудову ланцюга показників та аналіз їх темпів зростання	Визначення рангу показників, який дозволить сформулювати висновок про фінансовий стан підприємства
Матричний підхід	Складання матричних балансів	Розрахунок структури й визначення якості активів балансу та достатності джерел їх фінансування

Джерело: [39]

Підприємствам та інвесторам доводиться приймати рішення, що стосуються інноваційного розвитку у умовах економічного середовища, що постійно змінюються. Очевидно, що повністю усунути ризики, пов'язані з впливом навколишнього середовища, неможливо, проте можна їх мінімізувати, приймаючи до уваги фактори, що впливають на стійкість інноваційного розвитку підприємства.

Загальний процес проведення фінансового аналізу підприємства передбачає застосування взаємозалежних та взаємозумовлених підходів та методів, які спрямовані на отримання певних результатів у певних умовах. Побудова певної комплексної моделі, що характеризує інноваційні процеси та пов'язані з ними інвестиційні рішення, допоможе забезпечити довгостроковий сталий розвиток підприємства та дозволить досягти найкращих виробничих результатів при використанні наявних у розпорядженні ресурсів [41].

Так, на нашу думку, найбільш наочним є коефіцієнтний підхід, адже за допомогою нього можна проаналізувати динаміку минулого та поточного фінансового стану, виявити недоліки та переваги функціонування фінансової системи організації, та на основі даних результатів прийняти правильні та ефективні управлінські рішення щодо впровадження змін. Для цілей нашого дослідження нами було взята за основу, розвинена та допрацьована методика, розроблена на основі окресленого підходу, запропонована К. Ільїною [27]. Відповідно до неї фінансова стійкість визначається на основі розрахунку відносних показників, які порівнюються із нормативними значеннями (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Показники оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства

Група показників	Показник	Формула обчислення	Норма
1	2	3	4
Структура капіталу	Коефіцієнт фінансової незалежності ($K_{\text{нез}}$)	Власний капітал / активи	0,50 – 0,80
	Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{\text{ф.р.}}$)	Позичений капітал / власний капітал	0,25 – 1,00
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{\text{ман}}$)	Власні оборотні кошти / власний капітал	Зростання
	Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів ($K_{\text{о/н}}$)	Оборотні активи / необоротні активи	Зростання
	Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних	Загальні зобов'язання/активи	0,20 – 0,50

	активів ($K_{з.з.}$)		
--	------------------------	--	--

Продовження табл. 1.6

1	2	3	4
	Коефіцієнт співвідношення довгострокових зобов'язань до активів ($K_{д.з.}$)	Довгострокові зобов'язання/активи	0,20 – 0,50
	Коефіцієнт співвідношення довгострокових зобов'язань і довгострокових (необоротних) активів ($K_{д.з.д.а.}$)	Довгострокові зобов'язання / необоротні активи	0,20 – 0,50
	Коефіцієнт покриття відсотків ($K_{\%}$)	Прибуток до оподаткування та виплати відсотків / відсотки за користування кредитом	> 1,00
Ліквідність	Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пот.л.}$)	Оборотні активи / поточні зобов'язання	> 2,00
	Коефіцієнт критичної ліквідності ($K_{крит.л.}$)	(Оборотні активи – запаси) / поточні зобов'язання	0,70 – 0,80
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л.}$)	(Грошові кошти + Еквівалент грошових коштів) / поточні зобов'язання	0,20 – 0,35
Забезпеченість запасами	Коефіцієнт забезпеченості запасами ($K_{з.з.}$)	Власні оборотні кошти/запаси	Зростання
Запас фінансової стійкості	Запас фінансової стійкості (ЗФС)	(Чистий дохід – точка беззбитковості у грошовій формі) / чистий дохід	Зростання
Бізнес-ризик	Маржинальний дохід (МД)	Постійні витрати + чистий прибуток	Зростання
	Операційний важіль (ОВ)	Маржинальний дохід / чистий прибуток	Зростання
Фінансовий ризик	Фінансовий ризик (ФР)	Власні кошти / позичені кошти	Зменшення

Джерело: [27]

На основі розрахованих коефіцієнтів формується підсумкова таблиця, яка і визначає рівень фінансової стійкості підприємства (табл. 1.7).

Якщо підприємство має більшість показників в надійному стані, це відповідно свідчить про надійний рівень фінансової стійкості. Аналогічно достатні показники – це достатній рівень фінансової стійкості, критичні

показники – критичний рівень.

Таблиця 1.7

Матриця визначення рівня фінансової стійкості підприємства

Критерії оцінки	Надійно	Достатньо	Критично
Структура капіталу			
Ліквідність			
Коефіцієнт забезпеченості запасами			
Запас фінансової стійкості			
Врахування бізнес-ризиків в тому числі операційного важеля			
Врахування фінансового ризику			

На основі даної методики оцінювання фінансової стійкості підприємство визначає тип інноваційної стратегії. Агресивна інноваційна стратегія свідчить про те, що підприємство має надійний рівень стійкості та може впроваджувати ризикові проєкти у свою діяльність та залучати великі обсяги інвестицій. Помірна інноваційна стратегія відображає достатній стан стійкості, але при цьому надто ризикові проєкти впроваджувати не варто, краще обрати помірні інновації та приділити особливу увагу ретельному аналізу їх впливу на діяльність підприємства.

Критична інноваційна стратегія свідчить про недостатньо збалансований фінансовий стан підприємства та передбачає впровадження поліпшуючих інновацій, які не несуть великі витрати та внаслідок чого не спричиняють для підприємства шанси банкрутства.

Забезпечення фінансовою стійкістю підприємства – це такий процес, при якому основним завданням керівників після впровадження інновації та здійснення інвестицій, є повернення фінансових показників компанії до попередніх. Він складається із багатьох компонентів, які працюють як одна єдина цілісна система під впливом чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Базовим етапом забезпечення фінансовою стійкістю підприємства є аналіз попередніх показників фінансового стану, виявлення її динаміки та її причин. Наступним етапом є визначення рівня фінансової стійкості на основі поточних показників фінансового стану підприємства та

виявлення проблемних аспектів, які здійснюють негативний вплив на загальний рівень. Та відповідно необхідно розробити заходи їх усунення, наприклад знайти додаткові джерела фінансування підприємства для відновлення фінансової рівноваги. Останнім етапом є здійснення контролю за запропонованими заходами. Такий підхід дає можливість інноваційно активним підприємствам покращити рівень фінансової стійкості до попередніх показників, а в ідеалі ще й покращити їх [30].

В будь якій системі підприємства, чи то виробнича, чи то фінансова, чи інші завжди грає роль вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Їх необхідно враховувати та при можливості прогнозувати їх вплив.

Фінансова стійкість є узагальнюючим показником, процес її оцінювання передбачає застосування взаємозалежних та взаємозумовлених підходів та методів, які спрямовані на отримання певних результатів у певних умовах. Найважливішою складовою аналізу фінансового стану підприємств є оцінка фінансової стійкості та ймовірності банкрутства. Нами було класифіковано підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств, опрацьована та апробована методика оцінювання фінансової стійкості, розроблена на основі коефіцієнтного підходу [30].

Виділені показники, які найбільшою мірою характеризують можливість провадження ефективної інноваційної діяльності підприємств, а також характеризує її економічні результати. Але подібні методики потребують подальшого розвитку та уточнення. Зокрема, подальший науковий пошук універсальної методики повинен враховувати тип інновацій, вид обраної стратегії та інші специфічні показники інноваційної діяльності підприємства і їх вплив на рівень показників фінансової стійкості.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління фінансовою стійкістю підприємства

Важливість оцінки фінансового стану будь-якого підприємства є беззаперечною. Слід звернути увагу на діючі нормативно-правові документи, що регулюють це питання.

Положенням «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації», затвердженим Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 фінансовий стан підприємства визначається як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні можливості підприємства [56]. Вважаємо це твердження досить суперечливим, оскільки фінансовий стан можна охарактеризувати на базі певної сукупності показників, але він не є сукупністю показників.

У Методичних рекомендаціях щодо аналізу фінансово-господарського стану підприємств або організацій Державної податкової адміністрації України (лист № 759/10/20-2117 від 27.01.1998 р.) зазначено, що фінансове положення (стан) є комплексним поняттям і відображає рейтинг підприємства на фінансовому ринку, його кредито- і податкоспроможність характеризується системою показників, які визначають на конкретну дату [43].

Для регулювання фінансової діяльності підприємства існує багато нормативних актів. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації (затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. №49/121) розроблено відповідно до Державної програми приватизації, затвердженої Законом України «Про Державну програму приватизації», з метою встановлення єдиного порядку та основних методичних засад проведення поглибленого аналізу фінансового стану

підприємств, що підлягають приватизації [56].

Аналіз фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, здійснюється у випадках, передбачених чинним законодавством. Цим Положенням устанавлюються порядок розрахунку показників (коефіцієнтів), що характеризують фінансовий стан підприємства, та їх нормативні значення, які застосовуються при проведенні аналізу фінансового стану підприємства за спрощеною схемою. Якщо проведення фінансового аналізу за спрощеною схемою відповідно до вимог Методики оцінки вартості майна під час приватизації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. № 1554, не дає змоги зробити висновки щодо фінансового стану підприємства, то проводиться поглиблений фінансовий аналіз згідно з вимогами, встановленими цим Положенням. Фінансовий аналіз проводиться відповідно до цього Положення загальноприйнятими методами [63].

Найважливішим джерелом інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства є фінансова звітність. Вона є першим та найважливішим офіційним документом для оцінки вартості бізнесу. Якісна і добре продумана звітність надає набагато більше інформації, ніж просто числову суму у підсумковому рядку. Вона формує дані, які можуть підвищити впевненість у прийнятті управлінських рішень, стати основою для формування моделі беззбиткової підприємницької діяльності та аналізу різних сценаріїв розвитку подій у комерційному секторі економіки. Система фінансової звітності формує основу для визначення основних показників ефективності, які в майбутньому дозволять виявити і попередити певні проблеми та створити інформаційну базу для виявлення тенденцій розвитку бізнесу. Кожна форма фінансової звітності надає інформацію про різні аспекти діяльності підприємства, доповнюючи одна одну. Вони дозволяють подивитися на бізнес з різних точок зору і разом з цим формують його цілісний образ [64].

Фінансовий аналіз проводиться державним органом приватизації у двотижневий термін з дня отримання відповідного запиту. У разі потреби

державний орган приватизації може залучати незалежних консультантів та експертів, порядок оплати послуг яких визначається Фондом державного майна України.

Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (затверджено наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 р. №10) розроблені з метою забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності, а також приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств [44].

Відповідність розрахованих, згідно з цими методичними рекомендаціями, економічних показників фінансового стану підприємств різним рівням неплатоспроможності визначається державним органом з питань банкрутства, арбітражним керуючим, підприємством, власником його майна (органом, уповноваженим управляти майном підприємства), інвестором, кредитором за власною ініціативою, а також у визначених Законом України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” (від 30.06.1999 р.) випадках, при проведенні експертизи фінансового становища підприємства [57].

Джерелами інформації для проведення розрахунків економічних показників і виявлення ознак неплатоспроможності чи банкрутства є вибіркові показники з документів фінансової звітності підприємства.

Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України (дійсний з 1 січня 2004 року). Господарський кодекс України має на меті забезпечити зростання ділової активності суб’єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва. Інформаційне

забезпечення фінансового аналізу передбачає уперед за все використання наступних форм звітності: ф.1 “Баланс підприємства”; ф.2 “Звіт про фінансові результати”; ф.3 “Звіт про рух грошових коштів”; ф.4 “Звіт про власний капітал” [59].

До збирання, накопичення й систематизації первинної інформації під час проведення фінансового аналізу висуваються такі вимоги: інформація повинна бути повною та своєчасною, достовірною, корисною і зручною для сприйняття та подальшого використання, інформація не повинна дублюватись. Необхідність збирання, накопичення та зберігання економічної інформації обумовлюють багатьма обставинами. До них належать: багаторазовість і тривалість її застосування, розрив у часі між збиранням і використанням інформації у процесі проведення аналізу й управління на підприємстві [24]. Хаотичність потоків інформації, недосконалість каналів її отримання, методів і техніки збирання, зберігання й обробки призводять до істотного запізнювання інформації і до втрати її якості. Втрата якості інформації може проявлятися у навмисному перекручуванні числової інформації, або помилковому її поданні. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу повинне бути вдосконаленим за рахунок інтеграції її збирання й обробки.

Результати проведення аналітичних досліджень прямо залежать від якості інформації, яка використовується, тому перед їх проведенням слід ретельно перевірити вихідну інформацію. До збирання первинної інформації, обробки даних, їх систематизації повинні бути встановлені чіткі часові обмеження для того, щоб ця оброблена інформація вчасно була подана для проведення фінансового аналізу на підприємстві.

Сучасні бізнес-реалії характеризуються постійним пришвидшенням подій, тому збирання, обробка, систематизація інформації для проведення фінансового аналізу повинні здійснюватися, у першу чергу, оперативно. Систематизацію та підготовку джерел інформації для проведення фінансового аналізу можна розподілити на два етапи: перевірка їх змісту;

обробка й аналіз матеріалів. Під час проведення фінансового аналізу на підприємстві необхідно постійно здійснювати актуалізацію даних та вдосконалювати систему інформаційного забезпечення на основі впровадження процесу безперервного цілеспрямованого вибору необхідних науково-обґрунтованих показників, які необхідні для проведення аналізу та підготовки оптимальних управлінських рішень у фінансовій сфері за всіма аспектами фінансового стану підприємства, його фінансовими результатами та інвестиційною привабливістю підприємства.

На стадії підготовки до проведення фінансового аналізу на підприємстві необхідно провести попередню підготовку відібраних показників. Підготовка фінансових показників складається з приведення до такого вигляду, коли вихідні показники можна порівнювати між собою, тобто вони повинні бути однорідними. Не обов'язковою умовою приведення до порівнянного вигляду фінансових показників є тільки у тому випадку, коли у процесі проведення фінансового аналізу доцільно використовувати методи багатовимірної статистичної аналізи, оскільки у технології розрахунків на основі даних методів закладено процедуру стандартизації. Спеціалісти виокремлюють такі найпоширеніші способи приведення вихідних показників у порівняльний вид [16]: нейтралізація ціннісного фактора шляхом відображення різних видів об'ємних показників у єдиних цінах; нейтралізація кількісного фактора під час аналізу ефективності використання якого-небудь виду ресурсу за допомогою розрахунку ряду умовних показників, де незмінним залишається об'ємний показник і послідовно змінюється величина ресурсу, що витрачається; нейтралізація впливу на рівень кількісних і якісних показників методик їх розрахунку; вирахування середніх величин у процесі вивчення ряду однорідних показників; заміна абсолютних величин відносними (за необхідності).

На підприємстві необхідно створити банк методик, моделей та методів, за допомогою яких буде здійснюватися фінансовий аналіз. Необхідно опрацювати декілька найбільш очікуваних сценаріїв розвитку подій у

зовнішньому та внутрішньому середовищі. Під кожний сценарій необхідно використовувати чітко визначений аналітичний інструментарій. У процесі проведення фінансового аналізу виявляються переваги й недоліки інформації, повнота її використання для аналізу й управління господарсько-фінансовими процесами і їх результатами. Інформацію підприємства для проведення фінансового аналізу використовують як внутрішні, так і зовнішні користувачі.

До внутрішніх користувачів господарсько-фінансової інформації належать вище керівництво підприємства та менеджери всіх рівнів управління, аналітики, бухгалтери, фінансисти. На основі аналізу фінансової звітності вони: визначають потреби у фінансових ресурсах; проводять оцінювання правильності прийнятих раніше інвестиційних рішень та ефективності структури капіталу; розробляють і реалізують політику дивідендів; вносять рекомендації щодо проведення структурної реорганізації підприємства; проводять оцінювання доцільності кредитування підприємства; проводять оцінювання фінансового стану підприємства. У якості зовнішніх користувачів інформації, що ухвалюють на її основі свої рішення, виступають, зокрема [16]: акціонери (особи або банки), що забезпечують фінансування підприємства (власники й кредитори); постачальники й споживачі продукції підприємства; профспілки; оцінювачі матеріальних та нематеріальних активів; податкові органи, законодавчі органи й урядові організації; аудиторські фірми; консультанти з фінансових питань, фондові біржі, преса й інформаційні агентства, об'єднання підприємств, юристи.

За джерелами формування економічна інформація для проведення фінансового аналізу розподіляється на правову, директивну, нормативно-довідкову, прогнозну, планову і фактографічну [86]. Основними джерелами правової інформації є законодавчі акти України, що регулюють діяльність підприємств і організацій у сфері господарських, фінансових і трудових відносин, контракти, які укладено підприємством. Директивна інформація міститься в постановках Кабінету Міністрів України, НБУ, наказах Міністерства фінансів України, Держкомстату, інших міністерств і відомств.

Джерелом нормативно-довідкової інформації є збірники галузевих та відомчих нормативів, збірники міжгалузевих нормативів, стандартів, преїскуранти, довідники. Планова і прогнозна інформація для проведення фінансового аналізу міститься в бізнес-планах, фінансових планах, інвестиційних проектах, кошторисах. Дана інформація формується суб'єктами господарювання, виходячи з можливостей їх розвитку, вимог чинного законодавства України, відповідних директивних документів та з урахуванням нормативів, які не мають директивного характеру, а також іншої довідкової інформації.

Основним джерелом фактографічної інформації є бухгалтерський і статистичний облік. Бухгалтерський облік відображає фінансові ресурси та фінансово-господарські операції підприємств. Статистичний облік базується на даних бухгалтерського, оперативного та вибіркового обліку. Оперативний облік застосовується на окремих ділянках фінансово-господарської діяльності підприємства. Завдання оперативного обліку полягає в забезпеченні швидкого (оперативного) отримання інформації щодо зміни параметрів об'єктів, які потребують постійного (оперативного) контролю. Інформація вибіркового обліку складається з даних інвентаризації, спостережень (у тому числі хронометраж), перевірок, які мають вибіркового характер. Додатковим джерелом фактографічної інформації є позаоблікова інформація, яка міститься в наказах, доповідних і пояснювальних записках, протоколах виробничих нарад і зборів колективу, актах ревізій та перевірок, аудиторських висновках [10]. Схему взаємозв'язку та взаємообумовленості складових інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження фінансової стійкості підприємства подано на рис. 1.7.

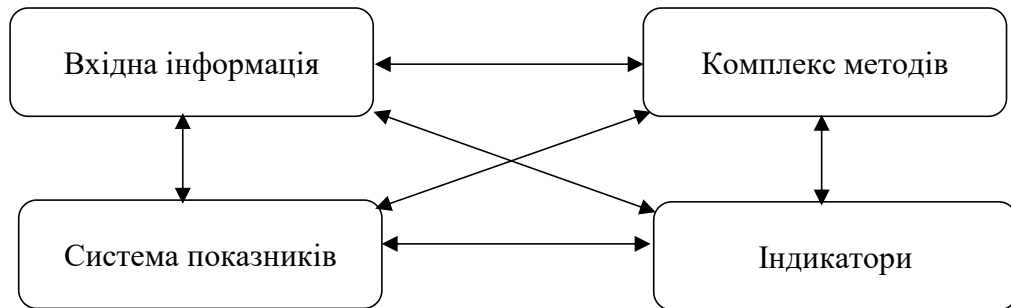

Рис. 1.7. Взаємозв'язок та взаємообумовленість складових інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження фінансової стійкості підприємства

Усі складові необхідно враховувати синхронно, комплексно та адекватно обирати. У ході цього необхідно враховувати всі вимоги до: конфіденційності інформації, формування системи показників, вибору комплексу методів та індикаторів для проведення фінансового аналізу. Від точної ідентифікації фінансового стану підприємства, від правильного вибору вимірювачів його прояву, тобто системи індикаторів, залежить ступінь адекватності оцінювання та аналізу фінансово-економічних процесів підприємства.

На підприємстві необхідно постійно здійснювати моніторинг фінансово-економічних процесів із метою виявлення ознак їх нарощування або виснаження. У процесі проведення моніторингу фінансово-економічних процесів обов'язково необхідно враховувати галузеві особливості та стадію життєвого циклу, на якому знаходиться підприємство. Основними джерелами інформації для проведення оцінювання та аналізу фінансового стану, фінансових результатів, ефективності використання фінансових ресурсів, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості підприємства є фінансова звітність підприємства, а саме: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів та Звіт про власний капітал.

Баланс є основою для проведення аналізу фінансового стану підприємства, а Звіт про фінансові результати дає змогу проаналізувати структуру доходів і витрат підприємства та визначити основний фінансовий результат його діяльності – прибуток [8].

Фінансова звітність – важливий інструмент управління фінансовими процесами та явищами на підприємстві. Основною базою для проведення фінансового аналізу на підприємстві є результати бухгалтерського обліку, який, у свою чергу, можна уявити як безперервний уніфікований процес бухгалтерського оформлення господарських операцій про стан майна та зобов'язань підприємства.

Правильність та чіткість оформлення фінансової звітності є передумовою ефективно проведеного фінансового аналізу та оптимізації прийнятих управлінських рішень. Таким чином, фінансові звіти, підготовлені за загальноприйнятими стандартами, надають типовий перелік інформації про діяльність підприємства, відповідають запитам більшості користувачів і надають останнім певні можливості для проведення фінансового аналізу і надання об'єктивних прогнозів.

Висновки до розділу 1

Результати проведеного дослідження надають можливість сформулювати наступні висновки:

1. Управління фінансово стійким розвитком пропонується розглядати як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, які на основі діагностики фактичного стану фінансової стійкості, визначення чинників, що дестабілізують стійкість розвитку та оцінки індикаторів фінансово стійкого розвитку, дозволяють привести у відповідність цілі та завдання діяльності підприємства до умов внутрішнього та зовнішнього середовища.

2. Стан фінансової стійкості підприємств на сучасному етапі їх функціонування є критичним. Спостерігаються суттєві проблеми, пов'язані з інтерпретацією результатів розрахунків окремих показників фінансової стійкості; неоднозначністю їх оцінки, що призводить до неможливості надати

однозначне тлумачення рівня фінансової стійкості підприємств промисловості, що підтверджує необхідність впровадження на підприємствах промисловості істотно нового процесу управління їх фінансовою стійкістю.

3. Процес управління фінансово стійким розвитком підприємства являє собою сукупність функцій управління, упорядкованих у логічній послідовності їх виконання і містить такі етапи: визначення напрямів забезпечення сталого розвитку підприємства; елементи напрямів забезпечення сталого розвитку підприємства; оцінювання їх значущості та діагностика фактичного стану; діагностування стану підприємства; вибір типу управління розвитком підприємства; вибір методів, принципів, цілей і завдань управління стійким розвитком підприємства.

4. Дослідження методичного інструментарію управління фінансовою стійкістю підприємства показало, що для оцінки стану фінансової стійкості підприємства, а саме стану еталонної чи достатньої фінансової стійкості, фінансової нестійкості, на основі даних бухгалтерського балансу використовують ключові індикатори платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності, розрахунок яких базується на основі відповідних співвідношень між статтями балансу.

5. Таким чином, потреби фінансового аналізу забезпечуються нормативно-довідковими, плановими та обліковими інформаційними ресурсами. Комплексне їх використання забезпечує оцінку діяльності підприємства в динаміці, рівня виконання плану, обґрунтованості планових показників та діагностику досягнення нормативного сценарію господарювання. Основною складовою інформаційного забезпечення фінансової стійкості є фінансова звітність.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРАТ «НОВОГРАД- ВОЛИНСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Новоград-Волинський хлібозавод» є одним з найбільших регіональних виробників хліба та хлібобулочної продукції в Житомирській області. Хлібозавод був заснований в 1944 році.

ВАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» засновано відповідно до наказу РВ ФДМУ по Житомирській області від 13.04.1998р. № 89-ВАТ шляхом перетворення державного підприємства «Новоград-Волинський державний хлібозавод» у відкрите акціонерне товариство.

Згідно рішення Загальних зборів акціонерів від 17.03.2011 року ВАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» перейменовано у ПАТ «Новоград-Волинський хлібозавод». Згідно рішення Загальних зборів акціонерів від 26.03.2018 року змінено тип і назву товариства на ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод».

03.04.2023 року у зв'язку зі зміною назви міста ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» також змінює свою назву на ПрАТ «Звягельхліб». Укладені договори на поставку хлібної продукції залишаються чинними до повного їх виконання.

Мета ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»: створення брендового продукту, обраного покупцями завдяки авторитету підприємства, якості продукту і його конкурентності. Створення ефективного бізнесу, що дозволяє постійно вдосконалювати виробництво.

Девіз ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»: «Жодної копійки прибутку на здоров'ї споживача!»

Цінності ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»:

- Вірність традиціям: ми виготовляємо продукцію за класичною технологією, з дотриманням усіх норм та стандартів.
- Вірність принципам: ми робимо те, що правильно, а не те, що легко.
- Пошук досконалості: щодня, щохвилини, ми робимо все, щоб наша продукція була досконалою.
- Турбота про працівників: ми віримо у наших людей, розвиваємо їх та довіряємо їм.
- Взаємовідносини між співробітниками товариства, незалежно від посади, яку вони займають, або сфери діяльності, будуються на принципах:
 - взаємної поваги та взаєморозуміння;
 - відкритості та доброзичливості;
 - командної роботи та орієнтації на співробітництво.
- Будь-які форми зневажливого або образливого відношення один до одного є недопустимими.
- Ми одна команда: ми віримо у силу командної роботи та внесок кожного у спільну справу.
- Вперед до розвитку разом з покупцями: бажання наших покупців - у центрі всього, що ми робимо.

30 жовтня 1997 року регіональним відділенням Фонду державного майна України по Житомирській області було видано Наказ № 222 – ДП, згідно якого приймалось рішення щодо приватизації державного майна підприємства. А 13 квітня 1998 року – Наказ про створення Відкритого акціонерного товариства «Новоград-Волинський хлібозавод». Цим же наказом було зафіксовано статутний фонд Товариства в розмірі 387479,00 гривень.

На виконання робіт по бізнес - плану за рахунок прибутку витрачено в 2000р. - 99,2 тис. грн.; в 2001 - 249,9 тис. грн.; в 2002р. - 144,5 тис. грн., в 2003р. - 308,0 тис. грн. у подальші роки обсяг робіт і обсяги капіталовкладень нарощувались із залученням кредитів банку. В 2004р. при

капіталовкладенні 496,4 тис. грн. залучено кредиту на 52,2 тис. грн., в 2005р. - 2000,5 тис. грн. і 476,6 тис. грн., в 2006р. - 1327,0 тис. грн. і 570 тис. грн. за 2000 - 2006р.р. загальні капіталовкладення склали 4625,5 тис. грн., в т.ч. залучено банківських кредитів на 1085,5 тис. грн.

21 квітня 2008 року на Загальних зборах акціонерів було прийнято рішення про збільшення Статутного капіталу та закрите (приватне) розміщення власних акцій, внаслідок чого розмір Статутного капіталу склав 774958,00 грн.

У 2008-2010 роках товариство працювало в надзвичайно складних умовах постійно зростаючих цін на сировинні та енергетичні ресурси, несприятливих для виробництва нормативно правових актів Кабінету Міністрів, які адміністративно стримували оптово-відпускні ціни, обмежували рентабельність виробництва, ускладнили господарські відносини як з постачальниками так і споживачами. Дезорганізованість в фінансовій системі стала гальмом в розвитку виробництва. В ряді місць стало неможливим одержати оплату за реалізовану продукцію, що створювало надзвичайне становище в господарюванні. При таких обставинах правління вживало всіх можливих заходів по посиленню режиму економії у всій сфері діяльності, недопущенню збитковості і одержання можливої рентабельності.

Органи управління ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» наведені в табл. 2.1.

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» виробляє 110 найменувань продукції, в тому числі: 33 хлібобулочних, 77 здобно-булочних. За 2022 рік освоєно 5 нових видів продукції (табл. 2.1).

На ринку міста Звягель працюють 14 наших конкурентів, а саме: ТОВ «Румянець», ПП «Люкс К», ПП «Коровай», Корецький хлібозавод, Радивилівський х/з, ТОВ «Бердичівський хлібозавод», ТОВ «Золотий коровай», ТОВ «Київ-хліб», Довбишська пекарня, Андрушівський хлібозавод, ТОВ «Поділля-хліб», ТМ «Скиба», ТОВ «Полісся-хліб».

Таблиця 2.1

Інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції
 ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» у 2022 році

№ з/п	Основні види продукції	Обсяг виробництва			Обсяг реалізованої продукції		
		т	тис. грн	у % до всієї виробленої продукції	т	тис. грн	у % до всієї виробленої продукції
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Хліб «Звягельський особливий», подовий упакований 0,700	543.1	13020.2	15.6	543.4	12556.5	15.6
2	Батон новоградський упакований 0,500	173.7	5594.9	5	173.9	5279.5	5
3	Батон новоградський нарізаний упакований 0,500	526.3	17241.9	15.1	527.1	16683.2	15.1
4	Хліб "Обідній по-звягельські", подовий нарізаний упакований 0,600	498.0	14841.8	14.3	498.4	14377.5	14.3
5	Хліб "Пшеничний звягельський" 1с, формовий упакований 0,600	556.9	14244.4	16	557.5	13789.7	16

Джерело: за даними підприємства

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» реалізує свою продукцію по містах: Новоград-Волинський, Житомир, Бердичів, Олевськ, Коростень, Овруч та по громадах Новоград-Волинського, Коростенського, Житомирського районів. В структурі собівартості борошна складає 24,4%. Основними постачальниками борошна являються: ТОВ «Вілія Продукт», ТОВ «Полісся-Зернотрейд». Допоміжна сировина (дріжджі, олія соняшникова) закуповувалось через ТОВ «Бакалія-Дріжджі-Сервіс», ТОВ «Радема», інша сировина - у приватних підприємців.

Генеральний директор в межах своєї компетенції, встановленої законодавством, Статутом, Положеннями здійснює поточне (оперативне) керівництво Товариством, організує його виробничо-господарську, соціально-побутову та іншу діяльність, забезпечує виконання завдань Товариства, передбачених його Статутом та рішеннями органів управління

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Інформація про органи управління ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод»
у 2022 році

Орган управління	Характеристика	Склад
Акціонери	участь особи, включені до переліку акціонерів (реєстру власників іменних цінних паперів) Товариства, які мають право на участь, або їх представники. На Загальних зборах за запрошенням особи, яка скликає Загальні збори, також можуть бути присутні представник незалежного аудитора (аудиторської фірми) Товариства, залучені експерти та посадові особи Товариства незалежно від володіння ними акціями Товариства, представник органу, який відповідно до Статуту представляє права та інтереси трудового колективу.	товариства - 2083 осіб, з них 7 юридичних осіб та 2076 фізичних осіб.
Наглядова рада	Наглядова рада складається з 5 членів, з яких 3 члени є акціонерами товариства та 2 члени - представники акціонерів. Комітети не утворювались.	Голова наглядової ради - Смажук Володимир Кузьмович Члени наглядової ради - Рижкова Марія Сергіївна, Сербін Віра Олексіївна, Музичук Володимир Михайлович (представник акціонера Мосійчука Володимира Васильовича), Войцехівський Віталій Іванович (представник акціонера Чайки Наталії Анатоліївни)
Виконавчий орган - генеральний директор	Генеральний директор є одноосібним виконавчим органом товариства.	Генеральний директор - Портянко Сергій Федорович

Джерело: сформовано за даними підприємства

Генеральний директор зобов'язаний: неухильно дотримуватись вимог щодо його діяльності на посаді Генерального директора, встановлених законодавством, в Статуті та в Положенні про Генерального директора. В

межах своїх повноважень виконувати рішення Загальних зборів акціонерів та Наглядової ради ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод».

Дотримуватися встановлених у ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» правил та процедур щодо укладання значних правочинів та правочинів, у вчиненні яких є заінтересованість (конфлікт інтересів). Надавати Наглядовій раді Товариства на її запит поточну інформацію про діяльність Товариства, на вимогу Наглядової ради або Загальних зборів акціонерів достроково звітувати про свої дії, якщо ним або ними було допущено невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо управління Товариства або розпорядження його майном. Щорічно звітувати перед Наглядовою радою та Загальними зборами акціонерів щодо своєї діяльності та фінансово-господарської діяльності Товариства. Своєчасно надавати Наглядовій раді, внутрішнім та зовнішнім аудиторам Товариства повну і достовірну інформацію про діяльність та фінансовий стан Товариства. Діяти в інтересах Товариства добросовісно, розумно та не перевищувати своїх повноважень. Обов'язок діяти добросовісно і розумно означає необхідність проявляти сумлінність, обачливість та належну обережність, які були б у особи на такій посаді за подібних обставин. Виконувати свої обов'язки особисто. Генеральний директор не має права доручати виконання своїх обов'язків іншим особам, крім випадків передбачених законодавством, Статутом, положеннями Товариства. Звертатись до Голови Наглядової ради з приводу необхідності скликання та проведення засідання Наглядової ради або Загальних зборів акціонерів Товариства, виступати на засіданнях Загальних зборів акціонерів та Наглядової ради. Представляти інтереси Товариства перед підприємствами, установами та організаціями будь-якої форми власності. Дотримуватися всіх встановлених у Товаристві правил, пов'язаних із режимом обігу, безпеки та збереження інформації з обмеженим доступом. Не розголошувати конфіденційну та інсайдерську інформацію, яка стала відомою у зв'язку із виконанням функцій Генерального директора, особам, які не мають доступу до такої інформації, а також використовувати

її у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб. Є акціонером товариства.

Таблиця 2.3

Інформація про засновників ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»
станом на 31.12.2022 року

Найменування юридичної особи засновника	Місцезнаходження	% акцій
ЗАТ ІК "Евроінвест"	61051, Україна, м. Харків, вул. Клочківська, буд. 370	0.0078
ТОВ "Міжрегіональний центр фондових технологій"	01004, Україна, м. Київ, вул. Кропивницького, буд. 6, оф. 2	0.3902
ЗАТ ІФ "Гарант"	79000, Україна, м. Львів, вул. Грабовського, буд. 11	0.3065
АТЗТ ІФ "Бонус-1"	04112, Україна, м. Київ, вул. Сім'ї Хохлових, буд. 15	0.0565
Торгово-промислова компанія "Поділля"	30400, Україна, м. Шепетівка, вул. К.Маркса, буд. 57-а	0.0297
ЗАТ ІК "Слобідська"	61051, Україна, м. Харків, вул. Клочківська, буд. 370	0.0015
ДП "Простор" ВАТ "Хмельницька МТС"	30400, Україна, м. Шепетівка, вул. К.Маркса, 54-А	0.0078
Фізичні особи - 2076		99.2
Усього		100

Джерело: сформовано за даними підприємства

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» є членом ОПХП «Укрхлібпром», 02660, м. Київ, проспект Визволителів, 1 Об'єднання створене рішенням установчої конференції уповноважених представників підприємств, акціонерних товариств хлібопекарної промисловості усіх форм власності та зареєстровано в 1998 році. Об'єднання є добровільним договірним об'єднанням, фінансово незалежним від підприємств-учасників.

Головними завданнями об'єднання є:

- представництво і захист законних інтересів учасників в державних, господарських та міжнародних організаціях;
- здійснення роботи по визначенню пріоритетних проблем в галузі науково-технічного прогресу, спрямованих на проведення сучасної технологічної і технічної політики, впровадженню ресурсозберігаючих, інтенсивних технологій, здійсненню заходів по організації діяльності на постійній чи тимчасовій основі колективів спеціалістів та експертів з метою

дослідження цих проблем. Сприяння в організації співробітництва з вказаних проблем на міждержавних рівнях;

- координація питань господарської та зовнішньоекономічної діяльності учасників з метою задоволення потреб споживачів ринку хлібобулочними, кондитерськими, макаронними виробами та іншими товарами народного споживання; - створення нормативної бази для розвитку товарного ринку та підвищення ефективності діяльності підприємств-учасників;

- створення системи технічного інформаційного забезпечення та освіти учасників об'єднання.

Об'єднання виконує такі функції:

- здійснює інформаційно-методичне та технологічне забезпечення учасників;

- вивчає, узагальнює та розповсюджує серед учасників передовий досвід вітчизняних та зарубіжних хлібопекарів;

- надає допомогу у публікації робіт та інших матеріалів по проблемах галузі;

- розробляє та затверджує нормативну документацію на нові види хлібобулочних та кондитерських виробів;

- проводить лабораторні випробування нових технологічних схем, поліпшувачів, розпушувачів та добавок, розробляє рекомендації на доцільність їх використання;

- організовує та проводить семінари, конференції, наради керівників і спеціалістів хлібопекарських підприємств, а також забезпечує відвідування ними виставок, як в Україні, так і за її межами;

- сприяє проведенню в Україні та за її межами науково-практичних конференцій, симпозіумів, виставок, ярмарок та інших заходів;

- розробляє прогнози діяльності та розвитку хлібопекарних підприємств;

- представляє інтереси підприємств-учасників у взаємодії з іншими підприємствами, установами, організаціями.

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» співпрацює з об'єднанням «Укрхлібпром» з 2001 року, а з 2006 року є його засновником. Генеральний директор ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» Портянко Сергій Федорович - член Ради Об'єднання, є ініціативним та мобільним директором та разом з фахівцями хлібозаводу приймає активну участь в усіх заходах, які проводить об'єднання «Укрхлібпром».

В перспективі ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» планує продовжувати здійснювати ті ж види діяльності, що і в звітному році. Перспективність подальшого розвитку ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» залежить від законодавчих змін, вона пов'язана із забезпеченням прийняття та виконання адекватних управлінських рішень відповідно до змін зовнішнього середовища.

Перспективи подальшого розвитку ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» визначаються рівнем:

- ефективності реалізації фінансової, інвестиційної, інноваційної політик;
- покращення кадрового забезпечення;
- успішної реалізації маркетингових програм тощо.

Для ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» необхідним є розроблення та запровадження раціональної економічної політики розвитку з метою досягнення ефективних результатів своєї діяльності та конкурентоспроможності підприємства.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»

Діагностика фінансово-економічного стану ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» є важливим елементом фінансового менеджменту і представляє собою процес дослідження фінансового стану і основних результатів фінансової діяльності підприємства. Необхідність проведення своєчасної та об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства полягає у визначенні ефективності використання фінансових ресурсів, пошуку потенційних можливостей збільшення прибутку, а також у виявленні проблем діяльності підприємства і розробці заходів по їх подоланню та удосконаленню фінансово-господарської роботи взагалі. Розрахунок основних фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» (табл. 2.4) проводиться на основі даних річної фінансової звітності, яка наведена у додатках (А-В).

Таблиця 2.4

Основні економічні показники господарської діяльності ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» у 2020-2022 роках

Показники	Роки			Відхилення 2022/2020	
	2020	2021	2022	+/-	%
1	2	3	4	5	6
1. Чистий дохід, тис. грн.	86 728,60	90 955,00	102 450,90	15 722,30	18,13
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	54 326,50	58 410,00	63 300,60	8 974,10	16,52
3. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	3 720,40	1 754,70	1 754,70	-1 965,70	-52,84
4. Чистий прибуток, тис. грн.	3 041,40	1 391,80	1 391,80	-1 649,60	-54,24
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	207	201	182	-25,00	-12,08
6. Середньорічна вартість:					
- необоротних активів, тис. грн.	20 521,65	21 503,95	23 881,35	3 359,70	16,37
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	19 681,55	21 404,70	23 620,15	3 938,60	20,01
- оборотних активів, тис. грн.	9 448,50	11 201,40	14 455,80	5 007,30	53,00
7. Фондовіддача	4,41	4,25	4,34	-0,07	-1,57
8. Фондомісткість	0,23	0,24	0,23	0,00	1,59

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
9. Фондоозброєність, тис. грн./особу.	95,08	106,49	129,78	34,70	36,50
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	77 280,10	79 753,60	87 995,10	10 715,00	13,87
11. Продуктивність праці, тис. грн./особу.	418,98	452,51	562,92	143,94	34,35
12. Рентабельність господарської діяльності, %	3,51	1,53	1,36	-2,15	x

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»

Як видно з табл. 2.4, за аналізований період чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» збільшився на 18,13 % (в абсолютному виразі на 15722 тис. грн.)

Всього вироблено продукції в діючих цінах на суму 109,2 млн. грн., що на 10,7 млн. грн. або на 10,9% більше 2021 року. Обсяг виробництва продукції в натуральному виразі зменшився на 8,7% і становить 3481 тон, в т.ч. виробництво хлібобулочних виробів зменшилось на 8,8% (вироблено 3255 тон), виробництво здобно-булочних виробів зменшилось на 6,9% (вироблено 226 тон). В структурі виробництва хлібобулочні вироби займають 93,5%. Здобно-булочні - 6,5%. Зросла питома вага хліба з борошна пшеничного вищого сорту на 0,4%, хліба змішаної валки (житньо-пшеничного) на 1,8%. Знизилась питома вага та хліба з борошна пшеничного 1 сорту на 1,0% та булочних виробів на 1,2%. Вся продукція виготовляється в упакованому вигляді. За звітний період обсяги виробництва упакованої нарізаної продукції зменшились на 7,5% та становлять 1912 тон, або 58,7%. За звітний рік реалізація продукції в грошовому виразі збільшилась на 12,6%.

У 2022 році можна побачити збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), в порівнянні з 2020 роком, на 16,52%. ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» мінімізувати ризик збільшення собівартості реалізованої продукції, вдається головним чином, за умови прогнозованості змін вартості сировини, енергоносіїв, складових частин тощо та за наявності контрактів постачання зазначених видів товарів за фіксованими цінами на певний період часу. Витрати на виробництво 1 тони

продукції за звітний період зросли на 18,3%. Зросли ціни/тарифи: - На електроенергію на 16,1%, на ПММ від 75 до 90%. - На іншу сировину: дріжджі - на 65,6%, цукор - на 34,5%, олія соняшникова - на 14,8%, маргарин молочний на 73,5%, яйця курячі - більше ніж у 3 рази, пакувальні матеріали - на 40,5%.

Середня ціна 1 тони хлібобулочних виробів на кінець 2022 року становить 30108 грн. Темп росту становить 17,0% до попереднього року. Ціна здобно-булочних виробів - зросла на 24,5% і становила 67657 грн. за 1 тону. Таке зростання відбулось за рахунок інфляційних процесів протягом року.

Фондовіддача найважливіший узагальнюючий показник ефективності використання основних засобів, який вимірюється обсягом продукції (товарів, робіт, послуг), що доводиться на 1 грн. основних виробничих засобів. Отже, аналізуючи табл. 2.4, можна зазначити, що у 2022 році на 1 грн. основних засобів ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» приходить 4,34 грн. виробленої продукції (товарів, робіт, послуг). Фондомісткість є величиною зворотною до фондівіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції (товарів, робіт, послуг) і характеризує забезпеченість ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» основними засобами. За нормальних умов фондівіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення. Фондомісткість ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» за 2022 рік дорівнює 0,23, тобто на кожну гривню виробленої продукції (послуг) припадає 0,23 грн. основних засобів.

Рівень рентабельності господарської діяльності за 2022 рік становить 1,36% проти 6,8% в 2020 р.

На підставі агрегованого балансу (звіту про фінансовий стан) проведемо аналіз формування капіталу ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» за 2020-2022 роки (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз складу, динаміки та структури активів ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» за 2020-2022 роки

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Необоротні активи, в т.ч.:	21384,5	70,91	21623,4	61,34	26139,3	63,10	4754,8	22,23	-7,80
Основні засоби	21247,1	70,45	21562,3	61,17	25678	61,99	4430,9	20,85	-8,46
Оборотні активи, в т.ч.:	8773,9	29,09	13628,9	38,66	15282,7	36,90	6508,8	74,18	7,80
Запаси	3413,2	11,32	4727,1	13,41	5603,1	13,53	2189,9	64,16	2,21
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2433,9	8,07	2839,4	8,05	2854,8	6,89	420,9	17,29	-1,18
Інша поточна дебіторська заборгованість	472	1,57	2002,7	5,68	2894,5	6,99	2422,5	513,24	5,42
Грошові кошти та їх еквіваленти	2298,8	7,62	3861,3	10,95	3809	9,20	1510,2	65,70	1,58
Інші оборотні активи	17,5	0,06	4,2	0,01	8,7	0,02	-8,8	-50,29	-0,04
Разом	30158,4	100	35252,3	100	41422	100	11263,6	37,35	0,00

Джерело: фінансова звітність ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод»

У складі майна ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» протягом 2020-2022 рр. найбільшу питому вагу займають необоротні активи, проте їх частка має тенденцію до коливання, а саме: у 2021 р. проти 2020 р. відбувається зменшення частки необоротних активів з 70,91% до 61,34%, у 2022 р. їх питома вага зростає на 1,76 відсоткових пункти - до 63,1%. Протилежна динаміка характерна для оборотних активів. У складі оборотних активів помітні наступні зміни. Протягом аналізованого періоду поточні активи мали також нестабільну тенденцію, а саме: у 2021 р. відбувається зростання їх обсягів на 4855,0 тис. грн. відповідно до попереднього року, а у 2022 р. - зростання їх обсягів меншими темпами – на 1653,8 тис. грн. проти 2021 р.

Водночас, за весь аналізований період їх сумарна величина збільшилася на 6508,8 тис. грн. Проте, у структурі оборотних активів частка поточних активів зростала у 2020-2021 рр. від 29,09% до 38,66%, а в 2022 р. становила 36,9%.

Протягом 2020-2022 рр. у структурі оборотних активів найбільшу питому вагу становили запаси, питома вага яких у 2021 р. зростає на 2,09%, у 2022 р. зростає на 0,12% і становить 13,53%. Водночас, аналогічна ситуація спостерігається у динаміці їх абсолютного обсягу, а саме: у 2021 р. обсяг запасів зростає на 1313,9 тис. грн., а у 2022 р. зростає на 2189,9 тис. грн. порівняно до 2020 року. Дебіторська заборгованість складає 8,07% станом на 2020 р. і на кінець 2022 р. вона зменшується на 1,18 пункти і склала 6,89%. Водночас, дослідження динаміки зміни обсягів дебіторської заборгованості свідчить, що у 2021 р. її обсяг зріс на 405,5 тис. грн. проти 2020 р., а у 2022 р. – на 420,9 тис. грн. порівняно до 2020 року.

Загалом, зростання обсягів дебіторської заборгованості на підприємстві є негативним явищем, оскільки свідчить про недотримання договірної і розрахункової дисципліни та несвоєчасне пред'явлення претензій за борговими зобов'язаннями на ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”. Позитивним є зростання частки грошових коштів та їх еквівалентів у структурі ліквідних активів у 2022 році на 1,58%, що свідчить про нарощування ліквідності підприємством.

При подальшому аналізі необхідно вивчити динаміку і структуру власного та позикового капіталу, з'ясувати причини змін окремих її складових і дати оцінку цим змінам за аналізований період.

Вивчивши джерела формування капіталу ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” та напрями його розміщення за даними табл. 2.6 видно, що загальна величина капіталу підприємства протягом всього періоду, що аналізується має тенденцію до зростання у 2022 р. проти 2020 р. на 11263,6 тис. грн.

Таблиця 2.6

Аналіз зобов'язань ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» у 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Власний капітал, в т.ч.:	22802,3	75,61	23028,8	65,33	27550,7	66,51	4748,4	20,82	-9,10
Зареєстрований капітал	775	2,57	775	2,20	775	1,87	0	0,00	-0,70
Нерозподілений прибуток	22027,3	73,04	22094,1	62,67	26549,2	64,09	4521,9	20,53	-8,94
Поточні зобов'язання в т.ч.:	7129,6	23,64	12156,7	34,48	13871,3	33,49	6741,7	94,56	9,85
Кредиторська заборгованість за товари	3235	10,73	3761,8	10,67	4500,2	10,86	1265,2	39,11	0,14
Поточні зобов'язання за розрахунками	2595,7	8,61	2334,4	6,62	18796,8	45,38	16201,1	В 6,2 р.б.	36,77
Інші поточні зобов'язання	1298,9	4,31	1386,9	3,93	1811,7	4,37	512,8	39,48	0,07
Разом	30158,4	100	35252,3	100	41422	100	11263,6	37,35	0,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

За даними табл. 2.6 розмір зареєстрованого (пайового) капіталу, що відображений у фінансовій звітності підприємства, відповідає розміру, визначеному у Статуті підприємства і становить 775,0 тис. грн. та залишається без змін впродовж досліджуваного періоду.

Резервний капітал підприємства протягом аналізованого періоду залишався без змін і становив 226,5 тис. грн.

У статті нерозподілений прибуток відображається сума прибутку, реінвестованого у підприємство. Розмір нерозподіленого прибутку протягом 2020-2022 рр. має тенденцію до збільшення, зокрема: у 2021 р. відбувається збільшення на 66,8 тис. грн., в 2022 р. його обсяг зростає на 4521,9 тис. грн.

Позиковий капітал підприємства представлений лише поточними зобов'язаннями. Найбільша питома вага припадає в 2022 р. на поточні зобов'язання і забезпечення – 45,38%. Крім того, протягом аналізованого періоду спостерігається зростання їх питомої ваги з 8,61% до 45,38%.

Найменша частка серед всіх зобов'язань підприємства припадає на інші поточні зобов'язання. При цьому спостерігається тенденція до зростання частки цих складових поточних зобов'язань. Так, якщо в 2020 році на інші поточні зобов'язання припадало 4,31%, то в 2022 році – 4,37%. Інші поточні зобов'язання склали в 2020 році 1298,9 тис. грн, то в 2022 році – 1811,7 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2022 року у підприємства є короткострокові позики у розмірі 4445,6 тис. грн. Спостерігається зростання абсолютної величини поточних зобов'язань і забезпечень за три роки (на 6741,7 тис. грн.).

Зростаючу тенденцію має поточна кредиторська заборгованість протягом аналізованого періоду, яка у 2021 р. збільшується на 526,8 тис. грн. проти 2020 р., а у 2022 р. – зростає на 1265,2 тис. грн. проти 2020 р., що є негативною тенденцією для підприємства. Водночас, непрострочена кредиторська заборгованість являється найдешевшим джерелом фінансування підприємства.

Фінансовою основою діяльності підприємства є сформований ним майновий стан. Він є початковою та безстроковою основою фінансування діяльності підприємства, а також джерелом погашення його збитків, одним з найвагоміших показників, що використовується при оцінці фінансового стану підприємства, оскільки показує: з одного боку, ступінь фінансової самостійності підприємства (його незалежності від зовнішніх джерел фінансування); з іншого – ступінь кредитоспроможності підприємства (забезпеченості вимог кредиторів наявним у підприємства капіталом засновників).

З метою вивчення причин зміни величини та складу власного капіталу за період складемо і розглянемо аналітичну табл. 2.7. Проаналізуємо показники майнового стану ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» у табл. 2.7.

Показники майнового стану ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» у
2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	+/-	%
Власний капітал	22 802	23 029	27 551	4 748	20,82
Залучений капітал	7 356	12 224	13 871	6 515	88,57
Дебіторська заборгованість	2 434	2 839	2 855	421	17,29
Кредиторська заборгованість	3 235	3 762	4 500	1 265	39,11
Загальна вартість активів	30 158	35 252	41 422	11 264	37,35
Тривалість погашення дебіторської заборгованості	10,24	11,39	10,17	-0,07	-0,71
Тривалість погашення кредиторської заборгованості	13,61	15,10	16,03	2,42	17,76
Рентабельність власного капіталу, %	13,34	1840,80	6,04	-7,3	x

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Сума власного капіталу ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» у 2020-2022 рр. зросла на 4748 тис. грн., або на 20,82% і склала 27551 тис. грн. Будь-яке підприємство для своєї діяльності потребує залучення позикового капіталу, якщо відсутні власні кошти. Позикові кошти займають досить вагоме місце в структурі капіталу підприємства. Використання позикового капіталу дає змогу розширювати обсяги господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних фінансових фондів, а в кінцевому підсумку – підвищити ринкову вартість підприємства. Проте є і негативний вплив позикових коштів, а саме пониження рентабельності, ліквідності, ділової активності та погіршення фінансового стану підприємства в цілому. Сума залученого капіталу у 2022 році збільшилась на 6515 тис. грн., або на 88,57% і склала 13871 тис. грн.

Величина кредиторської заборгованості зросла в 202 р. порівняно з 2020 р. на 1265 тис. грн., або 39,11%. Зростання загального обсягу кредиторської заборгованості у 2022 р. насамперед було зумовлене збільшенням обсягу кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, на 59,3% - за розрахунками зі страхування, на 53,8% - за

одержаними авансами. Величина дебіторської заборгованості впродовж 2020-2022 рр. зросла на 421,0 тис. грн.

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом суми власного капіталу (чистих активів), основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності. Прибуток - це частина чистого доходу, який безпосередньо одержують підприємства після реалізації продукції як винагороду за вкладений капітал і ризик підприємницької діяльності. Обсяг прибутку, рівень рентабельності залежать від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів діяльності є: вивчення можливостей одержання прибутку відповідно до наявного ресурсного потенціалу підприємства і кон'юнктури ринку; систематичний контроль за процесом формування прибутку і зміною його динаміки; визначення впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів на фінансові результати й оцінювання якості прибутку; виявлення резервів збільшення суми прибутку і підвищення рівня прибутковості бізнесу; оцінювання роботи підприємства з використання можливостей збільшення прибутку і рентабельності; вироблення рекомендацій з підвищення ефективності системи керування прибутком. Проаналізуємо динаміку фінансових результатів підприємства за допомогою аналітичної табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз формування фінансових результатів діяльності ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»

Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	+, -	%
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	86728,6	90955	102450,9	15722,3	18,13
Інші операційні доходи	504,2	857,3	960,3	456,1	90,46
Інші доходи	308,7	237,3	239,8	-68,9	-22,32
Разом доходи	87541,5	92049,6	103651	16109,5	18,40
Собівартість реалізованої продукції	54326,5	58410	63300,6	8974,1	16,52

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6
(товарів, робіт, послуг)					
Інші операційні витрати	29321,9	31614,3	33980,1	4658,2	15,89
Інші витрати	172,7	270,6	696	523,3	В 3 р.б.
Разом витрати	83821,1	90294,9	97976,7	14155,6	16,89
Фінансовий результат до оподаткування	3720,4	1754,7	5674,3	1953,9	52,52
Податок на прибуток	679	362,9	1062,7	383,7	56,51
Чистий прибуток (збиток)	3041,4	1391,8	4611,6	1570,2	51,63

Дані табл. 2.8 свідчать про зростання у 2022 р. чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 15722,3 тис. грн. або на 18,13% порівняно з 2020 р. Дане зростання відбулося за рахунок зростання у 2020-2022 рр. випуску та реалізації продукції. Відповідно збільшилась собівартість продукції на 8974,1 тис. грн. або на 16,52%.

З проведеного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства видно, що відбулось зростання величини отриманого чистого прибутку протягом 2020-2022 рр. на 1570,2 тис. грн. або на 51,63%. Хоча спостерігалось скорочення його обсягів в 2021 році на 52,3% в порівнянні з 2020 роком.

Як висновок, слід зазначити, що ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» ефективно здійснює свою діяльність протягом усього періоду 2020-2022 рр. При цьому, у 2021 р. спостерігається значне погіршення показників проти 2020 р., у зв'язку із зниженням обсягів чистого прибутку підприємства через ковідні обмеження. Наведені дані свідчать про поліпшення у 2022 р. ефективності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

2.3. Оцінка системи управління фінансовою стійкістю підприємства

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

У системі складових елементів фінансової стабільності підприємства фінансова стійкість займає одне із головних місць. Тому необхідним є пошук шляхів досягнення певного ступеня фінансової стійкості підприємства. Для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначати конкретний рівень фінансової стійкості та здійснювати її кількісну оцінку. Велике значення мають визначення «певного ступеня» фінансової стійкості, низки чинників, що обумовлюють межу стійкості, обґрунтованості методичних підходів до її оцінки, особливо в умовах економіки кризового періоду. Проаналізуємо абсолютні і відносні показники фінансової стійкості підприємства (табл. 2.9 та 2.10).

Таблиця 2.9

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” у 2020-2022 рр.

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютне відхилення, тис. грн.		
	2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021	2022-2020
1	2	3	4	5	6	7
1. Власний капітал	22 802	23 029	27 551	227	4 522	4 748
2. Необоротні активи	21384,5	21623,4	26139,3	238,9	4515,9	4754,8
3. Власні обігові кошти	8773,9	13628,9	15282,7	4855	1653,8	6508,8

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0	0,0	0	0	0
5. Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів	8773,9	13748,9	15282,7	4975	1533,8	6508,8
6. Короткострокові кредити	0	4597,6	4445,6	4597,6	-152	4445,6
7. Зальний обсяг основних джерел покриття запасів	8773,9	18346,5	19728,3	9572,6	1381,8	10954,4
8. Запаси	3413,2	4727,1	5603,1	1313,9	876	2189,9
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	5360,7	8901,8	9679,6	3541,1	777,8	4318,9
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових зобов'язань	5360,7	9021,8	9679,6	3661,1	657,8	4318,9
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів	5360,7	13619,4	14125,2	8258,7	505,8	8764,5
12. Запас стійкості фінансового стану, днів	7	1	12	-6	11	5
13. Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів, коп.	0,6	0,05	0,9	-0,55	0,85	0,3

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

За даними табл. 2.9 можна дійти висновку про достатність власних оборотних коштів у фінансуванні оборотних активів ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” у 2020-2022 роках.

Запас стійкості фінансового стану в днях має позитивне значення протягом 2020-2022 рр. Однак, у 2021 р. спостерігається погіршення даного показника на 6 днів.

У процесі функціонування підприємство може мати різну фінансову стійкість, яку поділяють на чотири типи. Для зручності визначення типу фінансової стійкості доцільно представити розраховані показники в табл. 2.10.

Отже, за у 2020 р. підприємство мало абсолютну фінансову стійкість. У 2021 р. підприємство мало нестійкий фінансовий стан. Однак в 2022 р. фінансова стійкість знову є абсолютною. Таким чином, для забезпечення запасів і затрат не вистачало джерел їх формування, а отже, підприємству

загрожувало банкрутство. Тому керівництву підприємства необхідно впровадити заходи щодо поліпшення фінансової стійкості.

Таблиця 2.10

Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Розрахунок	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Абсолютна стійкість	$ЗЗ < К_{\text{во}}$	3413,2<8773,9	4727,1<13628,9	5603,1<15282,7
Нормальна стійкість	$ЗЗ < К_{\text{во}}+К_{\text{дп}}$	3413,2<8773,9	4727,1<13628,9	5603,1<15282,7
Нестійкий фінансовий стан	$ЗЗ < К_{\text{во}}+К_{\text{дп}}+К_{\text{кк}}$	3413,2<8773,9	4727,1<18346,5	5603,1<19728,3
Кризовий фінансовий стан	$ЗЗ > К_{\text{во}}+К_{\text{дп}}+К_{\text{кк}}$	3413,2<8773,9	4727,1<18346,5	5603,1<19728,3

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

Основними шляхами поліпшення та підтримання фінансового становища на підприємстві є: збільшення власного капіталу; зниження величини необоротних активів підприємства за рахунок продажу або передачі в оренду основних засобів, що не використовуються на підприємстві; скорочення величини матеріально-виробничих запасів до оптимального рівня (до розміру поточного та страхового запасів).

Крім аналізу абсолютних показників варто використовувати аналіз відносних величин (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” у 2020-2022 роках

Показник	2020	2021	2022	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Коефіцієнт автономії	0.76	0.65	0.67	-0.09
Маневреність робочого капіталу	2.08	3.21	3.97	1.89
Коефіцієнт фінансової залежності	1.32	1.53	1.50	0.18
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0.07	0.06	0.05	-0.02
Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	3.10	1.88	1.99	-1.11
Коефіцієнт фінансової стабільності	0.22	0.12	0.10	-0.12

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

Відносні показники фінансової стійкості характеризують ступінь залежності підприємства від зовнішніх кредиторів (табл. 2.11). Власники підприємства зацікавлені в оптимізації власного капіталу та в мінімізації позикових ресурсів у загальному обсязі джерел фінансування. Кредитори оцінюють фінансову стійкість позичальника за величиною власного капіталу й можливості попередження банкрутства. Отже, проведений аналіз показав, що, в основному, протягом 2021-2022 рр. на підприємстві спостерігається погіршення показників фінансової стійкості в порівнянні з 2020 р. Водночас в 2022 р. порівняно із 2021 р. прослідковується протилежна динаміка, за якої усі показники фінансової стійкості покращуються. Дії керівництва мають бути спрямовані на підвищення фінансової стійкості і зменшення ступеня фінансових ризиків.

На сучасному етапі підприємствам доцільно звернути увагу на такі внутрішні фактори забезпечення запасу фінансової міцності та беззбиткової діяльності: вартість сировини, її доступність, стосунки з постачальниками; величина і структура витрат виробництва відносно конкурентів; номенклатура товарів (послуг) і можливості їх розширення; життєвий цикл основних продуктів; цінова політика і гнучкість встановлення цін; можливість отримання кредитів; оборотний капітал, його гнучкість; витрати обігу та можливості їх зниження; можливість використання альтернативних фінансових стратегій; досвід та персональна кваліфікація працівників; форми та методи матеріального стимулювання.

Запас фінансової міцності є важливим показником динамічної та перспективної діяльності підприємства. По суті – це критичною точка, яка визначає кризовий обсяг виробництва. Запас фінансової міцності підприємства визначається різницею між обсягом випуску продукції за фактом і обсягом випуску в беззбиткової точці. Зазвичай вираховується відсоток запасу міцності по відношенню до фактичного обсягу продукції, що випускається.

Здійснимо аналіз беззбитковості виробництва продукції (табл. 2.12),

беручи за увагу не повну, а виробничу собівартість, тобто проаналізуємо та спрогнозуємо критичну межу, при якій валовий прибуток = 0. Для обчислення точки беззбитковості у грошових одиницях та визначення запасу фінансової стійкості підприємства складемо табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Розрахунок запасу фінансової стійкості ПрАТ “Новоград-Волинський
хлібозавод”

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення		
				2021- 2020	2022- 2021	2022- 2020
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	86728.60	90955.00	102450.90	4226.40	11495.90	15722.30
Змінні витрати, тис. грн.	54326.50	58410.00	63300.60	4083.50	4890.60	8974.10
Валова маржа (маржинальний прибуток), тис. грн.	32402.10	32545.00	39150.30	142.90	6605.30	6748.20
Постійні витрати, тис. грн.	29321.90	31614.30	33980.10	2292.40	2365.80	4658.20
Коефіцієнт валової маржі, %	0.37	0.36	0.38	-0.02	0.02	0.01
Поріг рентабельності, тис. грн.	78484.03	88353.93	88921.20	9869.90	567.27	10437.18
Запас фінансової стійкості, тис. грн.	8244.57	2601.07	13529.70	-5643.50	10928.63	5285.12
Запас фінансової стійкості, %	9.51	2.86	13.21	-6.65	10.35	3.70

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

Отже, підприємство при доході 102450,9 тис. грн. змогло покрити постійні витрати у 2022 р., та отримати прибуток. Також, дані табл. 2.12 показують, що ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” підвищило отриманий обсяг виручки від реалізації у вартісному вираженні на 15722,30 тис. грн. за рахунок зростання ціни на продукцію. Водночас, запас фінансової стійкості підприємства у 2022 р. зростав на 3,7% або на 5285,12 тис. грн. порівняно з 2020 роком.

На таке незначне зростання мало значний вплив несприятлива політична ситуація в країні та наростання економічної кризи, що проявляється, в першу чергу, у зростанні ціни на енергоресурси та паливно-

мастильні матеріали. Таке зростання призвело до збільшення ціни одиниці продукції. Крім того, значно впливало зростання рівня безробіття в країні та зниження платоспроможного населення. Також, підприємцям необхідно дотримуватися наступного правила: виручка повинна перевищувати поріг рентабельності, а товарів має бути вироблено більше їх порогового значення. У такому випадку буде гарантовано відбуватиметься зростання прибутку.

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов’язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов’язань.

Ліквідність підприємства, як відомо, можна оперативно визначити за допомогою коефіцієнтів ліквідності. Коефіцієнти ліквідності можуть бути різними за назвою, але сутність їх в основному однакова як на українських підприємствах, так і в зарубіжних фірмах та компаніях. Аналізуючи ліквідність підприємства варто скористатись наступними показниками (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Аналіз ліквідності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”
за 2020-2022 роки

Показник	Рекомендоване значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення		
					2021-2020	2022-2021	2022-2020
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,0 – 2,0	1,23	1,12	1,10	-0,11	-0,02	-0,13
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6 – 0,8	0,74	0,73	0,69	-0,01	-0,04	-0,05
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,3	0,32	0,32	0,27	0,00	-0,05	-0,05
Чистий оборотний капітал		1644,3	1472,2	1411,4	-172,10	-60,80	-232,90

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

Аналіз (табл. 2.13) показує, що не усі розраховані показники ліквідності підприємства відповідають своїм нормативним значенням. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності має тенденцію до погіршення у 2022 р. і він знижується на 0,05 вп. порівняно з 2020 та 2021 рр. Проте, динаміка

даного показника свідчить про можливість покривати негайно короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності дозволяє оцінити можливість погашення підприємством короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану. Даний коефіцієнт також досягає свого нормативного значення у 2020-2022 р., показує можливість підприємства щодо розрахунку по короткострокових зобов'язаннях.

Коефіцієнт поточної ліквідності показує, що протягом 2020-2022 рр. знаходиться в межах нормативного значення та свідчить про здатність підприємства щодо покриття зобов'язань за рахунок тільки оборотних активів. Варто відмітити підвищення даного показника протягом аналізованого періоду.

Одним із джерел залучення активів в оборот підприємства є кредиторська заборгованість. Вона виникає у зв'язку з тим, що у процесі діяльності підприємства не завжди здійснюють розрахунки з юридичними і фізичними особами одночасно з відчуженням майна, виконанням робіт, наданням послуг, що призводить до виникнення певних зобов'язань перед постачальниками та іншими контрагентами господарських відносин. Кредиторська заборгованість, що при цьому виникає, є різновидом комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.

Доцільно окремо вивчати наявність, склад і структуру кредиторської заборгованості, частоту і причини створення прострочення такої заборгованості. Обов'язково треба прослідити, щоб інформація, представлена в балансі, збігалась з фактичною величиною заборгованості, що існує на підприємстві. Особлива увага має приділятися даті виникнення кредиторської заборгованості, термінам її погашення, часу прострочення повернення боргу, причинам її виникнення.

Для вивчення складу кредиторської заборгованості, її динаміки доцільно скласти спеціальну табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз складу та динаміки кредиторської заборгованості ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” за 2020-2022 роки

Показник	Обсяг, тис. грн.			Абсолютне відхилення, тис. грн.			Темп зростання (зниження), %		
	2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021	2022-2020	2021-2020	2022-2021	2022-2020
Поточна кредиторська заборгованість за:									
товари, роботи, послуги	3235	3761.8	4500.2	526.8	738.4	1265.2	116.28	119.63	139.11
розрахунками з бюджетом	1089.7	1026	1505.2	-63.7	479.2	415.5	94.15	146.71	138.13
розрахунками зі страхування	314.4	259.7	321.3	-54.7	61.6	6.9	82.60	123.72	102.19
розрахунками з оплати праці	1191.6	1048.7	1220.2	-142.9	171.5	28.6	88.01	116.35	102.40
Разом	5830.7	6096.2	7546.9	265.5	1450.7	1716.2	104.55	123.80	129.43

Джерело: розраховано згідно фінансової звітності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”

Дані табл. 2.14 свідчать, що величина поточної кредиторської заборгованості зросла в 2022 р. порівняно з 2021 р. на 1450,7 тис. грн., в порівнянні з 2020 роком – на 1716,2 тис. грн.

Зростання загального обсягу кредиторської заборгованості у 2022 р. насамперед було зумовлене збільшенням (майже на 38%) обсягу кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом; на 2,19% - за розрахунками зі страхування; на 2,4% - з оплати праці. Водночас обсяги поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги у 2022 році збільшились на 1265,2 тис. грн., або на 39,11% впродовж 2020-2022 рр.

За статтями поточної кредиторської заборгованості спостерігають певні коливання протягом 2020-2021 рр., зокрема: у 2021 р. кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці зменшилася проти 2020 р. на 54,7 тис. грн., однак зросла у 2022 році – на 61,6 тис. грн. в порівнянні з 2021 роком.

Отже, розраховані показники дають змогу констатувати, що підприємство наразі є фінансово нестабільним, має проблеми з формуванням джерел фінансування, а також має нестійке фінансове становище.

2.4. Напрями підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства

На сучасному етапі трансформації суспільства, коли в сукупному національному багатстві країни зростає доля людського капіталу, а розвиток підприємств стає можливим лише за умов створення нових знань та випуску високотехнологічної продукції з високими споживчими якостями, питання фінансової стійкості стає основною умовою здійснення інноваційної діяльності. Стратегія розвитку підприємства в епоху когнітивної економіки вимагає значних довгострокових вкладень, що за умов відсутності фінансової стійкості підприємства стає не реальною. В умовах кризових явищ від фінансової стійкості напряму залежить перспективна платоспроможність підприємства.

Розробка фінансової стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства повинна бути пов'язана з формуванням стратегічних фінансових цілей, які визначаються з урахуванням загроз втрати фінансової стійкості підприємства і способів їх попередження.

Формування стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства має базуватися на корпоративних стратегіях розвитку з метою удосконалення управління капіталом і рухом коштів у довгостроковій перспективі. Вирішальною є головна стратегія, спрямованість якої впливає на зміст функцій управління стійким станом.

Враховуючи життєвий цикл підприємств, стратегія фінансової стійкості і методика її реалізації повинна бути такою, щоб підприємство могло в кожній точці зрілості мати нову стадію зародження конкурентних переваг. Тому в даний час для розробки фінансової стратегії підприємства використовуються спеціальні методики.

Апробація основних з них нами була проведена за даними ПрАТ “Новоград-Волинський хлібокомбінат” з метою встановлення можливості їх застосування для розробки стратегії забезпечення фінансової стійкості

підприємств:

1. Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романе.
2. Матриця фінансових стратегій, що формується на основі економічної доданої вартості та внутрішнього та сталого темпів зростання підприємства.

Матриця фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романе ґрунтується на розрахунку трьох коефіцієнтів:

- результат господарської діяльності (РГД);
- результат фінансової діяльності (РФД);
- результат фінансово-господарської діяльності (РФГД).

Матриця допомагає спрогнозувати «критичний шлях» підприємства на майбутній час, намітити допустимі межі фінансового ризику і виявити поріг можливостей підприємства.

Квадрати 1, 2 і 3 (головна діагональ матриці) є зоною рівноваги. Над діагоналлю (квадрати 4, 5, 6) знаходиться зона успіхів, в якій значення показників позитивні і відбувається створення ліквідних засобів.

Чистий грошовий потік стійко позитивний, фінансовий ризик мінімальний. Під діагоналлю (квадрати 7, 8, 9) знаходиться зона дефіцитів, в ній відбувається споживання ліквідних засобів і значення показників негативні.

Розглянемо можливі положення підприємства на матриці фінансової стратегії і можливі шляхи їх зміни.

Квадрат 1. Батько сімейства. Темпи зростання обороту нижче за можливих. Існують резерви. Можливий перехід в квадрати 4, 2 і 7.

Квадрат 2. Стійка рівновага. У цій ситуації підприємство знаходиться в стані фінансової рівноваги і має найбільшу кількість можливих варіантів зміни фінансового положення: квадрати 1, 4, 7, 5, 3, 8.

Квадрат 3. Нестійка рівновага. Стан характеризується відсутністю власних вільних засобів і використанням привернутого капіталу. Ситуація може спостерігатися після виконання інвестиційного проекту. Можливі шляхи виходу 8, 2 і 5.

Квадрат 4. Рантьє. Наявність вільних засобів для здійснення проектів при використанні позикового капіталу. Перехід в квадрати 1, 2, 7.

Квадрат 5. Атака. Надлишок власних засобів, дозволяє розширити свій сегмент ринку. Перехід в 2 і 6.

Квадрат 6. Материнське суспільство. Надлишок ліквідних засобів. Компанія має можливість створення і фінансування дочірніх підрозділів, Перехід в 4 або 5.

Квадрат 7. Епізодичний дефіцит. Дефіцит ліквідних засобів через неспівпадіння термінів надходження і витрачання засобів. Перехід в 1, 2, 8.

Квадрат 8. Дилема. Є дефіцит ліквідних засобів, що частково покривається за рахунок запозичення. Перехід в 2, 7, 9.

Квадрат 9. Криза. Кризовий стан підприємства. Необхідність зменшувати усі інвестиції або дробити підприємство. Потреба у фінансовій підтримці. Можливий перехід в 8 або 7.

Проте, необхідно відзначити негативні тенденції, які можуть створити труднощі в перспективі. ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” у значному обсязі не вистачає власних оборотних коштів. Знос основних фондів може незабаром перейти критичну межу і поставити підприємство перед проблемою виживання. Таким чином, поточний фінансовий стан підприємства таїть в собі різноманітні дії фінансових ризиків.

Результат фінансово-господарської діяльності хлібокомбінату у 2022 р. вийшов позитивним, тому потрапляє в область діагоналі – зону відмови від залучених ресурсів.

Така ситуація характерна для першого квадрата матриці стратегії забезпечення фінансової стійкості підприємства (рис. 2.1).

Дане положення носить назву «Батько сімейства». Темпи зростання обороту нижче за можливих. Існують резерви. Можливий перехід в квадрати 4, 2 і 7. Підприємство знаходиться на стадії «гальмування» розвитку фінансово-господарської діяльності. Оскільки підприємство знаходиться на стадії гальмування розвитку фінансово-господарської діяльності, то

пріоритетною сферою такого розвитку, що забезпечує реалізацію фінансової стратегії є формування достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

	РФД « 0	РФД $\approx$ 0	РФД » 0
РГД » 0	Квадрат 1 «Батько сімейства»	Квадрат 4 «Рантьє»	Квадрат 6 «Материнське суспільство»
РГД $\approx$ 0	Квадрат 7 «Епізодичний дефіцит»	Квадрат 2 «Стійка рівновага»	Квадрат 5 «Атака»
РГД « 0	Квадрат 9 «Криза»	Квадрат 8 «Дилема»	Квадрат 3 «Нестійка рівновага»

Рис. 2.1. Матриця стратегії забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод»

З метою поліпшення фінансового стану ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод», необхідно звернути увагу на управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Для виходу підприємства із квадрата 1 та переходу у позицію, наприклад, квадрат 2 «Стійка рівновага» або квадрат 4 «Рантьє» можна порекомендувати наступні заходи:

1. Подальше скорочення дебіторської заборгованості. З цією метою необхідно зробити наступне:

– жорсткіше контролювати стан розрахунків з покупцями за відстроченими (простроченими) заборгованостями;

– по можливості орієнтуватися на більше число покупців, щоб зменшити ризик несплати одним або декількома покупцями;

– стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською призводить до неплатоспроможності підприємства;

2. Збільшення власних засобів підприємства шляхом залучення інвестицій.

3. Переглянути структуру управління фінансами, що може дати більш ефективне використання грошових ресурсів.

4. Відновити основні засоби.

5. Планувати свою діяльність і одержувати від неї прибуток.

6. Звернути увагу на збільшення короткострокових зобов'язань, оскільки це може стати причиною зниження фінансування і надійності перед кредиторами, що може призвести до банкрутства.

Використання даної матриці дозволяє підприємству адекватно приймати рішення щодо комплексного використання всіх фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення цілей фінансової стратегії. В межах запропонованої матриці можна розглядати проблему співвідношення цілей і ресурсів розвитку підприємства у динаміці, надаючи можливість формулювати фінансову стратегію, пріоритетні сфери розвитку, що забезпечують її реалізацію і модифікують фінансову стратегію у результаті зміни важливих параметрів функціонування підприємства.

Показник EVA є досить важливим в процесі пошуку напрямів забезпечення фінансової стійкості підприємства, оскільки, якщо EVA з року в рік росте, власник відчуває збільшення та примноження капіталу. Якщо темпи зростання EVA починають падати, то це повинно викликати неспокій у власника. Якщо ж EVA стала негативною, треба шукати шляхи виправлення ситуації.

Розраховані показники свідчать, що ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” протягом 2020-2021 рр. у матриці фінансових стратегій займало лівий нижній квадрат, для якого є характерним руйнування вартості підприємства при наявності надлишку грошових коштів.

Разом із цим, 2020 р. характеризується зміною положення підприємства у матриці в лівий верхній квадрат, для якого є характерним помірний розвиток підприємства, що дає можливість підприємству нарощувати та підтримувати темпи зростання за рахунок власних ресурсів.

Отже, з позиції забезпечення фінансового розвитку підприємства найбільш бажаним є перехід у квадрат 4 згідно матриці фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа, який характеризується зростанням обсягів

виробництва продукції.

Виходячи з вищенаведеного ПрАТ “Новоград-Волинський хлібо завод” можна рекомендувати стратегію поступового розвитку, яка характерна для більшості підприємств. Такий тип стратегії передбачає спрямування суб’єкта господарювання на поступове нарощення обсягів діяльності, зростання прибутковості та покращення його основних фінансових і виробничо-економічних показників й характеристик, забезпечення стабільного фінансового стану.

1. Використовувати надлишок коштів для прискореного зростання. 2. Реалізація нових проектів, покупка діючих підприємств. 3. Спрямувати надлишок коштів на виплату власникам.	Створення вартості $EVA > 0$	1. Скоротити утримання із прибутку. 2. Залучити додатковий капітал: емісія акцій, отримання позик. 3. Знизити темп зростання.
Надлишок грошових коштів $g < SGR$		Дефіцит грошових коштів $g > SGR$
1. Розподілити частину грошових коштів, решту спрямувати на підвищення рентабельності. 2. Переглянути структуру капіталу, домогтися зниження його вартості. 3. Якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу.	Руйнування вартості $EVA < 0$	1. Змінити стратегію, провести реструктуризацію бізнесу. 2. Здійснити реінжиніринг всіх бізнес-процесів. 3. Якщо вжиті заходи не дають ефекту, вийти з бізнесу.

Рис. 2.2. Матриця фінансових стратегій і темп зростання ПрАТ “Новоград-Волинський хлібокомбінат”

Фінансовий аспект такої стратегії полягає у:

- визначенні оптимального рівня співвідношення залучених і власних коштів для підтримки поточної платоспроможності підприємства на належному рівні;
- зростанні рівня рентабельності продукції за рахунок зниження її собівартості;
- збільшенні обіговості обігових коштів тощо.

При впровадженні в роботу підприємства даної стратегії, можна скористатися, зокрема такими способами:

обсяги упаковки продукції повинні бути змінені. Це може бути як

збільшення її (покупець побачить якусь економію), так і навпаки, зменшення (товар буде купуватися покупцями значно частіше);

– посилення інтенсивності рекламування продукції за допомогою всіляких акцій, лотерей, дегустації, конкурсів та інше;

– гнучка цінова політика;

– найбільш активні продавці продукції підприємства повинні бути заохочені певними подарунками або грошима;

– якщо є можливість і певна причина, то можна впливати на конкурентів через місцеві органи влади.

У результаті аналізу фінансової стійкості ПрАТ “Новоград-Волинський хлібо завод” було виявлено, що стійкість підприємства у 2022 р. була абсолютною, а протягом 2021 року відносилася до кризового стану. Водночас, також були виявлені негативні тенденції, що ведуть до подальшого ослаблення фінансової стійкості в майбутньому

Аналіз та управління дебіторською заборгованістю передбачає контроль за оборотністю коштів у розрахунках. Прискорення оборотності коштів в динаміці розглядається, як позитивна тенденція. Загальна схема контролю за дебіторською заборгованістю, як правило, включає в себе кілька етапів:

Таблиця 2.15

Заходи, що спрямовані на підвищення фінансової стійкості ПрАТ
“Новоград-Волинський хлібо завод”

Заходи	Напрями
1. Посилення контролю та аналізу дебіторської заборгованості	Розробка ефективної методики надання комерційного кредиту замовникам та інкасації коштів
2. Факторингові операції	Прискорення оборотності та інкасації дебіторської заборгованості
3. Спонтанне фінансування	Стимулювання замовників до прискорення оплати наданих їм послуг, залучення нових клієнтів
4. Створення резерву сумнівних боргів	Попередження виникнення втрат у зв'язку з виникненням фінансових труднощів у клієнтів
5. Здійснення короткострокових фінансових вкладень за рахунок нерозподіленого прибутку	Отримання додаткового доходу

Етап 1. Задається критичний рівень дебіторської заборгованості; всі розрахункові документи, які відносяться до заборгованості, що перевищує критичний рівень, підпадають під перевірку в обов'язковому порядку.

Етап 2. Із розрахункових документів здійснюється контрольна вибірка.

Етап 3. Перевіряється реальність сум дебіторської заборгованості у відібраних документах. Зокрема можуть направлятися листи контрагентам з проханням підтвердити реальність проставленої в документі суми.

Однією з ключових проблем хлібокомбінату на сьогоднішній день є проблема дефіциту грошових коштів, тобто високоліквідних активів. Це обумовлено активним наданням комерційного кредиту клієнтам та відсутністю жорсткого контролю за інкасуванням наданих комерційних кредитів.

На підприємстві існують значні внутрішні резерви та механізми, що дозволяють управляти дебіторською заборгованістю більш ефективно і отримати додаткові обігові кошти. Щоб ефективно управляти дебіторською заборгованістю, підприємству необхідно виконувати наступні рекомендації:

- 1) контролювати стан розрахунків з клієнтами та своєчасно пред'являти позовні заяви;
- 2) орієнтуватися на якомога більшу кількість замовників з метою зменшення ризику несплати одним або кількома великими споживачами;
- 3) стежити за відповідністю кредиторської та дебіторської заборгованості.

Постійні клієнти, які мають найбільшу дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”, представлені у табл. 2.16. Також необхідно переглянути максимальні терміни відстрочки платежів для цих клієнтів у бік збільшення щоб уникнути виникнення регресу.

Таблиця 2.16

Дебітори ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” станом на 31.12.2022 р.

Дебітори	Сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	Максимальний строк відтермінування платежу за договором, днів	Рекомендований строк відтермінування платежу, днів
Еко-Маркет	357,15	1	15
Фуршет	546,40	1	15
АТБ-маркет	444,86	1	15
Фора	754,42	1	15
Наш край	475,10		
Разом	2577,93	X	X

Як видно з табл. 2.16 були обрані найбільш крупні боржники ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”, які в той же час є найбільш великими і постійними клієнтами.

Спонтанне фінансування є вигідним як для постачальника, так і для покупця. Більше того, воно дозволяє отримати деякі непрямі вигоди: поліпшується ліквідність балансу і всі фінансово-економічні показники ефективності роботи підприємства; формується позитивний імідж підприємства, що дбає про своїх клієнтів; спонтанне фінансування, як метод фінансового менеджменту, сприяє зниженню дебіторської заборгованості.

Метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на отримання довгострокових джерел фінансування та, таким чином, надання власникам капіталу максимальної ринкової оцінки вкладених коштів. Зважаючи на той факт, що основна мета оптимізації структури капіталу - оптимальні частки власного та позикового капіталу, необхідно виділити основні завдання оптимізації структури капіталу:

- формувати необхідну структуру капіталу, що забезпечує стійкий розвиток компанії;
- забезпечити умови, за яких компанія отримуватиме максимальну величину прибутку.

Оптимізація структури капіталу є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, що полягає у встановленні взаємозв'язку між вартістю

власних ресурсів компанії та вартістю отриманих коштів, виходячи з їх повернення у майбутньому, що дозволяє досягти максимальної ефективності діяльності ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод”.

Визначимо оптимальну структуру капіталу ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” за 2020-2022 рр. за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вихідну інформацію для обрахунків наведено у табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Вихідна інформація для визначення структури капіталу ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	21384,5	70,91	21623,4	61,34	26139,30	63,10
Оборотні активи:	8773,9	29,09	13628,9	38,66	15282,70	36,90
- постійна частина	5360,7	17,78	8901,8	25,25	9679,60	23,37
- змінна частина	3413,2	11,32	4727,1	13,41	5603,10	13,53
Сукупний капітал	30158,40	100	35252,30	100	41422,00	100,00

Джерело: сформовано автором

Враховуючи дані у табл. 2.17, необхідно розрахувати величину власного та позикового капіталу ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” за 2020-2022 рр. за допомогою використання різнобічних варіантів для фінансового забезпечення конкретних груп активів у табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Розмір капіталу ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” за 2020-2022 рр. за мінімізацією рівня фінансового ризику

Показник	Роки			Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+,-)
	2020	2021	2022	
Загальна сума активів, тис. грн.	30158,40	35252,30	41422,00	11263,60
Необоротні активи, тис. грн.	21384,5	21623,4	26139,30	4754,80
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	5360,7	8901,8	9679,60	4318,90
Власний капітал + довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.	22802,3	23028,8	27550,7	4748,4
Короткостроковий позиковий капітал, тис. грн.	7129,6	12156,7	13871,3	6741,7
Частка власного капіталу, %	75,61	65,33	66,51	-9,10
Частка позикового капіталу, %	24,39	34,67	33,49	9,10

Джерело: сформовано автором

Фінансування змінної частини оборотних активів відбувається переважно за рахунок короткострокових позикових сум капіталу, при використанні консервативного підходу - часткове використання суми власного капіталу. Постійну частину оборотних активів, як правило, цілком фінансують за рахунок власних ресурсів і довгострокових позикових коштів.

У табл. 2.19 розглянуто основні підходи до фінансування активів ПрАТ “Новоград-Волинський хлібо завод”.

Таблиця 2.19

Підходи до фінансування активів ПрАТ “Новоград-Волинський хлібо завод”

Вид активу	Частка активу у 2022р., %	Підходи до фінансування активів		
		агресивний	помірний	консервативний
Необоротні активи	63,10	40% - ДПК 60% - ВК	20% - ДПК 80% - ВК	10% - ДПК 90% - ВК
Постійна частина оборотних активів	23,37	50% - ДПК 50% - ВК	25% - ДПК 75% - ВК	100% - ВК
Змінна частина оборотних активів	13,53	100% - КПК	100% - КПК	50% - ВК 50% - КПК

Джерело: сформовано автором

Для визначення нормативного значення коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності і фінансового левериджу потрібно виходити з фактично сформованої структури активів і загальноприйнятої сукупності підходів до їх фінансування.

Далі визначаємо нормативну величину коефіцієнту концентрації власного (Квк), концентрації залученого (позикового) капіталу (Кзк) і фінансового левериджу (Кфл) у 2022 році при різних підходах до фінансування у ПрАТ “Новоград-Волинський хлібо завод”.

а) при агресивній політиці фінансування активів:

$$Квк = 63,10 \times 0,6 + 23,37 \times 0,5 + 13,53 \times 0 = 49,55\%;$$

$$Кзк = 63,10 \times 0,4 + 23,37 \times 0,5 + 13,53 \times 1 = 50,46\%;$$

$$Кфл = 50,46/49,55 = 1,02\%;$$

б) при помірній політиці фінансування активів:

$$Квк = 63,10 \times 0,8 + 23,37 \times 0,75 + 13,53 \times 0 = 68,01\%;$$

$$Кзк = 63,10 \times 0,2 + 23,37 \times 0,25 + 13,53 \times 1 = 31,99\%;$$

$$K_{\text{фл}} = 31,99/68,01 = 0,47\%;$$

в) при консервативній політиці фінансування активів:

$$K_{\text{вк}} = 63,10 \times 0,9 + 23,37 \times 1 + 13,53 \times 0,5 = 86,93\%;$$

$$K_{\text{зк}} = 100 - 86,93 = 13,07\%;$$

$$K_{\text{фл}} = 0,15\%.$$

У результаті проведених розрахунків коефіцієнтів концентрації власного та залученого капіталу отримали структуру капіталу товариства, яка повинна впливати на мінімізацію рівня фінансового ризику ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” за даних умов фінансування.

Виходячи з фактичної частки власного капіталу у структурі активів, ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” у своїй діяльності наближається до використання помірної політики фінансування активів.

Однак, розрахунки показали, що в кінці 2022 року частка власного капіталу товариства становила 66,51%, що несуттєво відрізняється від оптимального значення при компромісному типі політики (68,01%).

Таким чином, ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” має реальну частку власного капіталу у 2022 році меншу за потребу на 1,5%. Частка позикового капіталу, відповідно вище розрахованого значення на 1,5%.

Оцінка практичної значущості пропозицій показала, що ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” є фінансово стійким підприємством. Стосовно структури капіталу, то товариством за основу взято помірну політику фінансування активів, однак частка власного капіталу менше нормативного значення при цій політиці на 1,5%.

Рекомендовано та запропоновано для вдосконалення організації управління фінансовою стійкістю у ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” наступні заходи:

1. В умовах нестабільності економіки, необхідно визначати ймовірність банкрутства. Підприємство може мати абсолютну фінансову стійкість до кризи, однак не витримати впливу кризової ситуації, тому прогнозувати банкрутство - необхідний захід в процесі управління

фінансовою стійкістю підприємства.

2. Одним із стратегічних завдань підприємств є досягнення оптимальності у співвідношенні власного та позикового капіталу, яке забезпечить як максимальність у рівні фінансової рентабельності, так і належний рівень фінансової стійкості підприємства, а відтак і її зміцнення.

3. Вибір показників результативності, які необхідно досягти задля забезпечення заданого рівня фінансової стійкості підприємства.

4. Визначення та аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, що мають безпосередній вплив на фінансову стійкість підприємства, виявити їх взаємозв'язок та пріоритетність.

Висновки до розділу 2

Результати проведеного дослідження надають можливість сформулювати наступні висновки:

1. Приватне акціонерне товариство «Новоград-Волинський хлібозавод» є одним з найбільших регіональних виробників хліба та хлібобулочної продукції в Житомирській області. 03.04.2023 року у зв'язку зі зміною назви міста ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» також змінив свою назву на ПрАТ «Звягельхліб». Укладені договори на поставку хлібної продукції залишаються чинними до повного їх виконання.

2. Проаналізувавши джерела формування капіталу ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» та напрями його розміщення можна зробити висновок, що загальна величина капіталу підприємства протягом всього періоду, що аналізується має тенденцію до зростання у 2022 р. проти 2020 р. на 11263,6 тис. грн., або на 37,35%. Таке зростання протягом аналізованого періоду відбувалося головним чином за рахунок збільшення власного капіталу, але яке не випереджало зростання позикових коштів: у 2022 р. порівняно з 2020 р. власний капітал зріс на суму 4748,4 тис. грн. (20,82%).

3. Найбільшу питому вагу у структурі власного капіталу підприємства у 2020-2022 рр. займає нерозподілений прибуток, частка якого коливається аналогічно до динаміки обсягів і становить 73,04%, 62,67% та 64,09% відповідно, зважаючи на незмінні обсяги інших складових власного капіталу. У структурі позикового капіталу, найбільша питома вага припадає в 2020-2022 рр. на поточні зобов'язання за розрахунками. Крім того, протягом аналізованого періоду спостерігається зростання їх питомої ваги з 8,61% до 45,38%. Найменша частка серед всіх зобов'язань підприємства припадає на інші поточні зобов'язання. При цьому спостерігається тенденція до зростання частки цих складових поточних зобов'язань. Так, якщо в 2020 році інші поточні зобов'язання складали 4,31%, то в 2022 році – 4,37%.

4. Проведений аналіз показав, що, в основному, протягом 2021-2022 рр. на підприємстві спостерігається погіршення показників фінансової стійкості в порівнянні з 2020 р. Водночас в 2022 р. порівняно із 2021 р. прослідковується протилежна динаміка, за якої усі показники фінансової стійкості покращуються. Дії керівництва мають бути спрямовані на підвищення фінансової стійкості і зменшення ступеня фінансових ризиків.

5. Визначення положення підприємства за допомогою матриці фінансових стратегій Ж. Франсона та І. Романа та матриці фінансових стратегій, що формується на основі EVA та внутрішнього і сталого темпів зростання підприємства ми дійшли до висновку, що хлібокомбінату можна рекомендувати стратегію поступового розвитку. Фінансовий аспект такої стратегії полягає у визначенні оптимального рівня співвідношення залучених і власних коштів, зростанні рівня рентабельності продукції за рахунок зниження її собівартості, збільшення обіговості обігових коштів тощо.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження проблеми управління фінансовою стійкістю та узагальнено методичні підходи до вирішення оцінки фінансової стійкості підприємства. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Аналіз наукових і практичних робіт з теорії фінансової стійкості підприємств показав, що більшість дослідників тлумачать категорію «фінансова стійкість» як здатність підприємства повертатися до свого функціонального і структурного станів, зберігаючи адаптивні властивості, при цьому досягати запланованого результату розвитку із заданими характеристиками відхилень під впливом зміни зовнішніх факторів, а також ефективно протистояти несприятливому їх впливу. Виокремлено основні й специфічні принципи теоретичного базису означень фінансової стійкості підприємств: принципи комплексності, організаційної єдності, дотримання ієрархій, регулярності, доступності, оперативності, достовірності, повноти.

2. Вивчення підходів до означення категорії «фінансова стійкість підприємства» дав змогу виокремити серед них два основні: динамічний і системний. Так, відповідно до динамічного підходу слід виділяти такі види фінансової стійкості: стійкість першого роду, стійкість другого роду, адаптивна стійкість першого роду, адаптивна стійкість другого роду, комплексна стійкість, потенційна стійкість. Згідно з системним підходом виділяють такі види фінансової стійкості підприємства: загальна, абсолютна, нормативна, фактична, факторна, превентивна, реактивна, структурна. З практичної позиції слід виокремити активні й пасивні види фінансової стійкості підприємства. Пасивні види фінансової стійкості, що формуються на рівні структури підприємства: збалансованість, гармонічність і міцність; активні види фінансової стійкості, що формуються на основі потенціалу

підприємства та вмотивованості керівництва: адаптивність, життєздатність, самозбереження, саморозвиток і самоорганізація. При оцінюванні фінансової стійкості підприємств за періодом часу стійкість класифікують так: ретроспективна, поточна, прогнозована, стратегічна.

3. Дослідження факторів фінансової стійкості підприємств показало, що всі фактори слід поділити на дві групи: екстенсивні й інтенсивні. Під екстенсивними факторами фінансової стійкості розуміють внутрішні ресурси підприємства, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості. До інтенсивних факторів належать відтворювальні фактори фінансово-господарської діяльності: накопичений досвід управління, його резистентний, адаптивний і самоорганізаційний механізми. Аналіз літературних джерел дав змогу класифікувати фактори фінансової стійкості підприємств таким чином: за областю виникнення – зовнішні і внутрішні; за ступенем складності – прості і складні; за характером – статичні і динамічні; за охопленням економічних суб'єктів – колективні й індивідуальні; за тривалістю збурень – короткострокові та довгострокові; за рівнем реалізації – макроекономічні, мезоекономічні та мікроекономічні; за проявом – циклічні, систематичні, несистематичні; за ступенем впливу на стан підприємства – безкризові, мінімальні, підвищені, критичні, кризові.

4. Обґрунтовано, що процес розроблення методики управління фінансовою стійкістю підприємства має складатися з кількох етапів: перший етап – розроблення та формування загальних підходів до управління фінансовою стійкістю; другий етап – розроблення підходів, принципів, моделей і методів аналізу фінансової стійкості; третій етап – розроблення підходів і методів прогнозування фінансової стійкості підприємства; четвертий етап – розроблення підходів і методів забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства.

5. Дослідження проведене на базі приватного акціонерного товариства «Новоград-Волинський хлібо завод», яке є одним з найбільших регіональних виробників хліба та хлібобулочної продукції в Житомирській області. 03.04.2023 року у зв'язку зі зміною назви міста ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» також змінив свою назву на ПрАТ «Звягельхліб». Укладені договори на поставку хлібної продукції залишаються чинними до повного їх виконання.

6. Загальна величина капіталу ПрАТ «Новоград-Волинський хлібо завод» протягом 2020-2022 років має тенденцію до зростання: у 2022 р. проти 2020 р. на 11263,6 тис. грн., або на 37,35%. Таке зростання протягом аналізованого періоду відбувалося головним чином за рахунок збільшення власного капіталу, але яке не випереджало зростання позикових коштів: у 2022 р. порівняно з 2020 р. власний капітал зріс на суму 4748,4 тис. грн. (20,82%).

7. Найбільшу питому вагу у структурі власного капіталу підприємства у 2020-2022 рр. займає нерозподілений прибуток, частка якого коливається аналогічно до динаміки обсягів і становить 73,04%, 62,67% та 64,09% відповідно, зважаючи на незмінні обсяги інших складових власного капіталу. У структурі позикового капіталу, найбільша питома вага припадає в 2020-2022 рр. на поточні зобов'язання за розрахунками. Крім того, протягом аналізованого періоду спостерігається зростання їх питомої ваги з 8,61% до 45,38%. Найменша частка серед всіх зобов'язань підприємства припадає на інші поточні зобов'язання. При цьому спостерігається тенденція до зростання частки цих складових поточних зобов'язань. Так, якщо в 2020 році інші поточні зобов'язання складали 4,31%, то в 2022 році – 4,37%.

8. Проведений аналіз показав, що, в основному, протягом 2021-2022 рр. на підприємстві спостерігається погіршення показників фінансової стійкості в порівнянні з 2020 р. Водночас в 2022 р. порівняно із 2021 р. прослідковується протилежна динаміка, за якої усі показники фінансової стійкості покращуються. Дії керівництва мають бути спрямовані на

підвищення фінансової стійкості і зменшення ступеня фінансових ризиків.

9. Оцінка практичної значущості пропозицій показала, що ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” є фінансово стійким підприємством. Стосовно структури капіталу, то товариством за основу взято помірну політику фінансування активів, однак частка власного капіталу менше нормативного значення при цій політиці на 1,5%.

10. Рекомендовано та запропоновано для вдосконалення організації управління фінансовою стійкістю у ПрАТ “Новоград-Волинський хлібозавод” наступні заходи:

- В умовах нестабільності економіки, необхідно визначати ймовірність банкрутства. Підприємство може мати абсолютну фінансову стійкість до кризи, однак не витримати впливу кризової ситуації, тому прогнозувати банкрутство - необхідний захід в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства.

- Одним із стратегічних завдань підприємств є досягнення оптимальності у співвідношенні власного та позикового капіталу, яке забезпечить як максимальність у рівні фінансової рентабельності, так і належний рівень фінансової стійкості підприємства, а відтак і її зміцнення.

- Вибір показників результативності, які необхідно досягти задля забезпечення заданого рівня фінансової стійкості підприємства.

- Визначення та аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, що мають безпосередній вплив на фінансову стійкість підприємства, виявити їх взаємозв'язок та пріоритетність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С. В., Шиманська Д. О. Управління фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності. Ефективна економіка. 2022. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10051> (дата звернення: 05.06.2023). DOI:
2. Ареф'єва О.В., Андрієнко М.М., Кравченко О.Р. Управління фінансовим потенціалом підприємства. Економіка і суспільство. 2018. №18. С. 252-257.
3. Бардаш С.В., Петрук О.М. Ідентифікація фінансового потенціалу франчайзингової туристичної мережі: гносеологічний дискурс. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 1 (95). С. 69-75.
4. Бардаш, С. Фінансова стабільність та її значення для розвитку підприємства. Scientific Collection «InterConf». 2023. №144. С. 99–103. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2487>
5. Батченко Л.В., Гончар Л.О., Беяк А.О. Особливості формування механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств сфери гостинності: теоретико-методологічний аспект. Фінансові важелі соціально-економічного механізму взаємодії суб'єктів господарювання різних типів та сфер діяльності. Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2020. С. 266–286.
6. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. К.: КНЕУ, 2015. 592 с.
7. Бочкарьова Т. О., Кулинич Р. О., Пігуль Н. Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 188-193.
8. Бугай В. З., Омельченко В. М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. Держава та регіони. 2008. № 1. С. 34–39.
9. Бугай В. З., Резанов Е. О. Основні напрями збереження фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. Економічний простір. 2019. № 142. С.

112–122.

10. Бугас Н. В., Костюк Г. В. Аналіз та оцінка ділової активності підприємства. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 2. С. 86-89.

11. Вовченко О.С., Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2021. 233 с.

12. Гапак Н.М., Капштан С.А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2014. Випуск 1 (42). С. 191-196.

13. Гарасюк О. А., Богачевська К. В. Удосконалення поняття управління фінансовою стійкістю. Економіка і регіон. 2012. № 3(34). С. 228-232.

14. Геращенко І. О. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 24 (1246). С. 124-128.

15. Герєга О. В. Сутність фінансово-економічної стійкості сучасних суб'єктів економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. № 794. С. 250–254.

16. Герєга О. В. Управління потенціалом фінансово-економічної стійкості торговельних підприємств. Дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Львів, 2021. 271 с.

17. Голеско І.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. Економіка транспортного комплексу. 2017. № 30. С. 49-57.

18. Докієнко Л. М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05. К., 2005. 21 с.

19. Докієнко Л. М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 Економіка торгівлі та послуг. Київ, 2015. 23 с.

20. Другова О. С., Фень В. А. Теоретичні аспекти формування

фінансової стійкості підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. №34. С. 138–142.

21. Єлєцьких С. Я. Удосконалення процесу управління фінансово стійким розвитком промислового підприємства. Економіка промисловості. 2012. № 3-4(59-60). С. 74-80.

22. Єпіфанова І. Ю. Ієрархічна класифікація факторів впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. Innovation and Sustainability. 2021. № 1. С. 6–12.

23. Журавльова О. Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. Формування ринкової економіки. 2009. Вип. 22. С. 523–536.

24. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства: монографія. Вінниця: Вид-во «Універсум», 2009. 155 с.

25. Іванов В. Л., Малов В. А. Забезпечення організаційно-економічної стійкості промислового підприємства. Економіка. Менеджмент. Підприємство. 2010. № 22. С. 32–39.

26. Ізюмська В., Нікульшина А. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Економіка та суспільство. 2021. (34). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-26>

27. Ільїна К. Аналіз фінансового потенціалу стійкості інноваційного підприємства. Вісник Львівського університету. 2009. Вип. 41. С. 202–212.

28. Коваленко Ю. М. Фінансова стійкість та її підтримання у фінансовому секторі економіки: міжнародний і національний контексти. Бізнес-інформ. 2013. № 9. С. 274-279.

29. Коваль О. А., Літус П. Р. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8402>

30. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 914-918.

31. Корчевська Л.О., Адвокатова Н.О. Вартісний підхід до визначення фінансової стійкості підприємств. Вісник Херсонського національного

технічного університету. 2021. Вип. 1(76). С. 198–203.

32. Косарева І. П., Бут А. С. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 678-682. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_160

33. Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової в системі управління вартістю підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. № 4 (221). 122 с.

34. Кравченко М. О. Економічна етимологія стійкості. Проблеми системного підходу в економіці. 2017. Вип. 1 (57). С. 78–84.

35. Кравченко М. О., Леонтовська М. А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств. «Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»». № 24, 2022. С. 93-98.

36. Кремень В. М., Щепетков С. Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 1 (115). С. 107–115.

37. Лазоренко В. В. Моделювання оцінки фінансової стійкості підприємства сфери послуг: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.11. Полтава, 2019. 202 с.

38. Лазоренко В. В. Оцінка фінансового стану підприємства сфери послуг з використанням карт Кохонена. Схід. 2018. № 2 (154). С. 13–18.

39. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776>.

40. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01. Київ, 2009. 17 с.

41. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові фінансового стану підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2008. № 7. С. 26–28.

42. Мельник Т. Ю., Свірко С. В. Теоретико-методичні основи оцінювання майнового стану підприємств. Економіка, управління та

адміністрування. 2021. № 1. С. 8–16.

43. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс]: Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.1998 р. № 759/10/20-2117. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

44. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (затверджено наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 р. №10). Режим доступу до журналу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_451800-01

45. Москалець К. М. Визначення поняття та функцій категорії «фінансова стійкість» як критерію ефективності фінансової діяльності підприємства. *Materialy Vi Mędzynarodowej naukow-i-p raktycznej konferenji «Nauka I wyksztaicenie bez granic – 2010»*. 2010. С. 81–88.

46. Нагорна І. В. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі / І. В. Нагорна, С. О. Кузнецова, Т. В. Польова, М. О. Мельничук, К. С. Дяченко, І. П. Порсюрова, І. М. Клімович, Г. Баширова. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2020. 133 с.

47. Нагорна І. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: дис... канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2019. 303 с.

48. Нонік В.В., Полчанов А.Ю. Фінансовий потенціал як економічна категорія. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 5-9.

49. Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч.дисц. К.: КНЕУ, 2002. 388 с.

50. Партин Г., Папірник С. Забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов нестабільності середовища функціонування. *Mechanism of an Economic Regulation*, 2022 (3-4(97-98), 129-135. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.21>

51. Патута О. С., Пришко К. Є. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 323–327.
52. Плиса В. Й., Приймак І. І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: монографія. Львів: ННБК «АТБ». 2012. 144 с.
53. Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. 2012. № 3. С. 55–68.
54. Приймак І. І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України. дис... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2007. 210 с.
55. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості теоретична основа моделювання факторних систем. Економіка. Фінанси. Право. 2013. № 1. С. 26-31.
56. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації (затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. №49/121). К.: 2001. 9 с.
57. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України в редакції від 22.12.2011 № 4212-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>
58. Про затвердження положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
59. Решитнякова А. В., Щербань О. Д. Управління фінансовою стійкістю підприємства. ББК 65.261 (4 укр). 2016. С. 139.
60. Русіна Ю. О., Полозук Ю. В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають. International scientific journal. 2015. № 2. С. 91–94.

61. Саух І.В. Стратегічний аналіз фінансового потенціалу туристичних підприємств: теорія, методологія, організація: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 420 с.

62. Сподіна А.О., Тарасенко І.О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». № 12 (131). 2022. С. 24-33.

63. Терен Г. М. Система показників аналізу ліквідності підприємства. Економічна наука. 2016. № 8. С. 36-41.

64. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.

65. Ткаченко Є. Ю., Фатюха В. В., Яришко О. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 56. С. 129–134.

66. Трансформація забезпечення фінансової стабільності фінансового сектору національної економіки для сприяння сталому розвитку: методологічний аспект: монографія / авт. кол.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнєцової, д-ра екон. наук, доц. М. Е. Хуторної. Львів: Університет банківської справи, 2021. 675 с.

67. Філонич О. М., Дряпак Я. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Економіка і регіон. 2014. № 1(32). С. 199-202.

68. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз. Київ : Видавництво Європейського університету, 2005. 253 с.

69. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. Економіка і суспільство. 2017. № 12. С. 649–655.

70. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств. Європейські перспективи. 2016. Вип. 2. С. 169–175.

71. Davis E. P., Stone M. R. Corporate financial structure and financial stability. Journal of Financial Stability. 2004. № 1(1). P. 65–91.

72. Kim K. J., Lee K., Ahn H. Predicting corporate financial sustainability using novel business analytics. Sustainability. 2018. № 11(1). P. 64.

ДОДАТКИ